

Αποκατάσταση και ανάδειξη του παραποτάμιου δάσους του Νέστου

Υπεύθυνος Υλοποίησης:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ
ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ

Επιστημονικός σύμβουλος:

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

Ανάλυση γνωρισμάτων και θεματικού περιεχομένου των περιβαλλοντικών πάρκων του παραποτάμιου δάσους του Νέστου

Μαρία Κατσακιώρη
Κατερίνα Μπόλη
Σπύρος Ντάφης,
Πέτρος Κακούρος

EKBY

Χρηματοδότηση

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

Δεκέμβριος 2005

Αποκατάσταση και ανάδειξη του παραποτάμιου δάσους του Νέστου

Υπεύθυνος Υλοποίησης:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ
ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ

Επιστημονικός σύμβουλος:

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

Ανάλυση γνωρισμάτων και θεματικού περιεχομένου των περιβαλλοντικών πάρκων του παραποτάμιου δάσους του Νέστου

Εκπόνηση:

EKBY

Συντάχθηκε	Ελέγχθηκε	Θεωρήθηκε
Μαρία Κατσακιώρη	Σπύρος Ντάφης	Γιάννης Καπετάνγιαννης

Χρηματοδότηση

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων στο πλαίσιο του έργου «Αποκατάσταση και ανάδειξη παραποτάμιου δάσους Νέστου» που υλοποιείται από το Δασαρχείο Καβάλας με επιστημονικό σύμβουλο το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων- Υγροτόπων (ΕΚΒΥ). Το έργο χρηματοδοτείται από το Χρηματοδοτικό Μέσο των χωρών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου και το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

The present study has been prepared by the Greek Biotope/Wetland Centre in the framework of the project "Restoration and environmental interpretation of the Riparian Forest of Nestos Delta" which is implemented by the Forest Service of Kavala with the scientific support the Goulandris Natural History Museum - Greek Biotope/Wetland Centre. The project is funded by the Financial Instrument of the European Economic Area and the Greek Ministry of Economy and Economics.

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Κατσακιώρη, Μαρία, Κατερίνα Μπόλη, Σ. Ντάφης και Π. Κακούρος. 2005. Ανάλυση γνωρισμάτων και θεματικού περιεχομένου των περιβαλλοντικών πάρκων του παραποτάμιου δάσους του Νέστου. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θέρμη. 40 σελ.

This document may be cited as follows:

Katsakiori, Maria, Katerina, Mpoli, S. Dafis and P. Kakouros. 2005. Characteristics analysis of the environmental parks in the riparian forest of Nestos. Greek Biotope/Wetland Centre. Thermi. 40 p.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	10
2.1 Περιβαλλοντικό Πάρκο Ανατολικού Τομέα	10
2.2. Περιβαλλοντικό πάρκο δυτικού τομέα.....	13
3. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ	15
3.1. Το κοινό των περιβαλλοντικών πάρκων	16
3.2. Ο σκοπός των περιβαλλοντικών πάρκων	23
4. ΤΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ	26
5. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΚΩΝ	31
5.1. Οργάνωση του τρόπου λειτουργίας των πάρκων	31
5.2. Οργάνωση του τρόπου διοίκησης και διαχείρισης των πάρκων.....	34

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παραποτάμιο δάσος στο δέλτα του Νέστου, γνωστό και με την ονομασία Κοτζά Ορμάν που σημαίνει Μέγα Δάσος, υπήρξε ένα από τα μεγαλοπρεπέστερα παραποτάμια δάση των Βαλκανίων, αλλά και της Ευρώπης. Στις αρχές του προηγούμενου αιώνα εκτεινόταν σε 120.000 στρέμματα. Στο πέρασμα, όμως, του χρόνου οι διαδοχικές εκχερσώσεις και η ευθυγράμμιση της κοίτης του ποταμού είχαν ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της έκτασής του. Έτσι, στις αρχές της δεκαετίας του '50, το δάσος είχε περιορισθεί σε 72.000 στρέμματα, ενώ στη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας, εκχερσώθηκε το μεγαλύτερο τμήμα του. Σήμερα έχουν απομείνει 8.000 περίπου στρέμματα φυσικού δάσους, εκ των οποίων μόνο τα 1.500 αφορούν στο αρχέγονο δάσος. Παρά τη συρρίκνωσή του, ωστόσο, το δάσος του Νέστου εξακολουθεί να κατέχει τα πρωτεία, ως το μοναδικό σε έκταση φυσικό παρόχθιο δάσος της Ελλάδας.

Η σπουδαιότητα του δάσους υπήρξε καθοριστική για την οικονομία της ευρύτερης περιοχής, καθώς αποτελούσε τη μοναδική «πηγή» από την οποία προμηθεύονταν καύσιμη ύλη όλα τα χωριά, από την Κομοτηνή έως τη Δράμα και την Καβάλα, προκειμένου να στεγαστούν και να φτιάξουν τους αχυρώνες τους, τους στάβλους αλλά και τα γεωργικά τους εργαλεία. Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούσαν περίπου 80 πριστήρια, τα οποία εφοδιάζονταν με ξύλο από το παραποτάμιο δάσος. Περιζήτητο ήταν το ξύλο του φράξου για την επιπλοποιία και της φτελιάς για την κατασκευή γεωργικών εργαλείων (δογάνες, δικέλες, σβάρνες κ.ά), ενώ το ξύλο της ποδισκοφόρου δρυός χρησιμοποιούνταν ως καύσιμη ύλη (καυσόξυλο).

Ταυτόχρονα με τη χρηστική του αξία, το παραποτάμιο δάσος του Νέστου ήταν γνωστό για τη βιοποικιλότητά του, καθώς στήριζε μια τεράστια ποικιλότητα φυτών και ζώων. Στην πυκνή και αδιαπέραστη βλάστησή του, που διακρινόταν για τη μεγάλη ποικιλότητά της, τόσο σε επίπεδο ειδών όσο και σε επίπεδο οικοσυστημάτων, έβρισκε τροφή και καταφύγιο πολλά άγρια ζώα.

Σήμερα, παρά τη συρρίκνωση και τον κατακερματισμό της δομής του, το δάσος του Νέστου εξακολουθεί να αποτελεί πολύτιμο κεφάλαιο της φυσικής εθνικής μας κληρονομιάς. Στη σύνθεση των δασικών του οικοσυστημάτων –η ποικιλία των οποίων εξακολουθεί να είναι μεγάλη– μετέχουν 27 είδη δένδρων, 18 είδη θάμνων και 14 είδη αναρριχόμενων φυτών, ενώ τα ποώδη και αγρωστώδη είδη αγγίζουν τα 340. Μέσα σε αυτόν τον παράδεισο εξακολουθεί να βρίσκεται καταφύγιο και τροφή ένας μεγάλος αριθμός ζώων, πολλά από τα οποία είναι σπάνια και απειλούμενα. Ασβοί, τσακάλια, λύκοι, αγριογούρουνα, αλεπούδες, αγριόγατες, βίδρες, νυφίτσες, κουνάβια, σπάνια αρπακτικά, παρυδάτια και υδρόβια πουλιά, έντομα, αμφίβια και ερπετά προσαρμόστηκαν στις καινούριες συνθήκες, προσδίδοντας στο παραποτάμιο δάσος ιδιαίτερη οικολογική αξία.

Με σκοπό την προστασία των υπολειμματικών τμημάτων του φυσικού δάσους, την αποκατάσταση της φυσικής βλάστησης, την ανάδειξη των πολλαπλών αξιών του δάσους και την προώθηση του αειφόρου τουρισμού στην περιοχή του Νέστου, το Δασαρχείο Καβάλας, σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, ξεκίνησε την υλοποίηση του έργου «Αποκατάσταση και ανάδειξη του παραποτάμιου δάσους Νέστου». Οργανωμένο στη βάση ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού, το έργο υλοποιείται μέσω καθορισμένων ομάδων δράσεων, που σχετίζονται με τον ορθό σχεδιασμό της διαχείρισης του δάσους, με την αποκατάσταση της φυσικής βλάστησης σε έκταση 2.800 στρεμμάτων αλλά και με την προβολή και ανάδειξη της περιοχής σε τόπο ιδιαίτερου οικολογικού, αισθητικού και ψυχαγωγικού ενδιαφέροντος.

Ειδικότερα, οι δράσεις προβολής και ανάδειξης του παραποτάμιου δάσους περιλαμβάνουν τη δημιουργία δύο περιβαλλοντικών πάρκων, την οργάνωση του εκθεσιακού περιεχομένου των δύο υφιστάμενων Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών, εκατέρωθεν της κοίτης του ποταμού, καθώς και την παραγωγή ενημερωτικού, έντυπου και ηλεκτρονικού, υλικού.

Η παρούσα μελέτη φορά στην αναλυτική παρουσίαση των γνωρισμάτων και του θεματικού περιεχομένου των δύο περιβαλλοντικών πάρκων, τα οποία χωροθετούνται σε επιλεγμένες εκτάσεις εκατέρωθεν της κοίτης του ποταμού και σε άμεση συνάρτηση με τις λοιπές υποδομές ενημέρωσης και αναψυχής.

Τα δύο πάρκα, συνολικής έκτασης 600 περίπου στρεμμάτων, θα αποτελούν προσομοίωση του παραποτάμιου δάσους, περιλαμβάνοντας όλους τους τύπους βλάστησης που αναπτύσσονται στην περιοχή. Σκοπός είναι η δημιουργία οργανωμένων υπαίθριων εργαστηρίων εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, όπου ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να αποκτήσει μια βιωματική εμπειρία του παραποτάμιου δάσους.

Την ανάγκη δημιουργίας δύο περιβαλλοντικών πάρκων στον Νέστο, υπαγόρευαν οι ακόλουθοι παράγοντες:

- Η κατανομή των τμημάτων του φυσικού δάσους εκατέρωθεν της κοίτης του ποταμού και η ανάγκη να καταστεί σαφές ότι αποτελούν υπολειμματικά τμήματα ενός ιδιαίτερα εκτεταμένου παραποτάμιου δάσους που κάποτε υπήρξε ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.
- Η ύπαρξη των δύο Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών και των λοιπών υποδομών (π.χ. αναψυκτήριο, περίπτερο ενημέρωσης, κ.ά.) και η χωροθέτησή τους εκατέρωθεν της κοίτης του Νέστου, η οποία δημιουργούσε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την οργάνωση ενός δικτύου αναψυχής και εκπαίδευσης, ορθά κατανεμημένου στην περιοχή.
- Η αναγκαιότητα ισότιμης προβολής των τοπικών κοινοτήτων που έζησαν και ανέπτυξαν πολιτισμό με σημείο αναφοράς το δάσος και το νερό ενός από τους μεγαλύτερους ποταμούς της χώρας μας.
- Η ενιαία και αδιάσπαστη ενότητα που συνθέτει η περιοχή του Δέλτα του Νέστου και η ανάγκη προβολής της.

Για την επιλογή της θέσης και των εκτάσεων που θα καλύψουν τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα, ελήφθησαν υπόψη παράγοντες, όπως οι διαθέσιμες επιφάνειες και οι δυνατότητες που αυτές προσέφεραν για τη δημιουργία των πάρκων. Αναλυτικότερα:

- Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιφανειών.
- Η έκταση των διαθέσιμων επιφανειών, ώστε να επιτρέπει το σύνολο των φυτεύσεων που απαιτούνται για τη δημιουργία των πάρκων.
- Η καταλληλότητα των εδαφών για την ευδοκίμηση των διαφόρων ειδών θάμνων και δένδρων.
- Η εύκολη και άνετη πρόσβαση των επισκεπτών, μέσω του υφιστάμενου οδικού δικτύου.

- Η γειτνίαση με υφιστάμενες υποδομές και αναψυχικές δραστηριότητες (π.χ. Κέντρα Υποδοχής Επισκεπτών, Αναψυκτήριο).

Βάσει των κριτηρίων αυτών, διερευνήθηκαν ενδελεχώς όλες οι υποψήφιες εκτάσεις, εκατέρωθεν της κοίτης του ποταμού. Αναλυτικότερα, αποτυπώθηκαν χαρτογραφικά οι διαθέσιμες εκτάσεις, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες επισκέψεις σε συνεργασία με το Δασαρχείο Καβάλας, με ειδικό επιστήμονα εδαφολόγο από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (για την αξιολόγηση της καταλληλότητας των εδαφών) και με ειδικούς σε θέματα αρχιτεκτονικού σχεδιασμού υπαίθριων χώρων και αναψυχής. Υλοποιήθηκαν, επίσης, συσκέψεις και συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμοι Χρυσούπολης, Κεραμωτής και Τοπείρου) και του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου για την αποτύπωση των προσδοκιών και των απαιτήσεων της τοπικής κοινωνίας από την ύπαρξη των δύο πάρκων καθώς και για την επιθυμία ενδεχόμενης ανάληψης της λειτουργίας αυτών, υπό την επιστημονική εποπτεία του Δασαρχείου Καβάλας. Κατόπιν των ανωτέρω ενεργειών, επιλέχθηκαν ως καταλληλότερες οι εκτάσεις που παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 2.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

2.1 Περιβαλλοντικό Πάρκο Ανατολικού Τομέα

Το περιβαλλοντικό πάρκο του ανατολικού τομέα χωροθετείται κοντά στον οικισμό Εράσμιο του Δήμου Τοπείρου και σε άμεση συνάρτηση με το υφιστάμενο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών της περιοχής, το οποίο θα οργανωθεί και θα τεθεί σε λειτουργία στο πλαίσιο του έργου.

Η έκταση που επιλέχθηκε για τη δημιουργία του περιβαλλοντικού πάρκου αποτελεί τμήμα του Ανατολικού Δασοκτήματος του Νέστου και καλύπτει 435 στρέμματα, εκ των οποίων τα 105 αφορούν τμήμα του φυσικού δάσους και θα παραμείνουν ανέγγιχτα από επεμβάσεις. Στα υπόλοιπα 330 στρέμματα θα πραγματοποιηθούν φυτεύσεις ειδών της περιοχής και θα χωροθετηθούν οι αναγκαίες για τη λειτουργία του πάρκου υποδομές.

Πιο συγκεκριμένα, η έκταση που θα περιφραχθεί για την κατασκευή του πάρκου περιλαμβάνει τη Συστάδα 52α του Δασικού Τμήματος 52, μέρος του Τμήματος 62 και μέρος του Τμήματος 70. Η περιοχή του πάρκου οριοθετείται στα νότια και βορειοανατολικά από παλιές, δευτερεύουσες κοίτες του Νέστου. Στα δυτικά συνορεύει με φυτεία ακακίας (Τμήμα 52b), ενώ στα βόρεια-βορειοδυτικά με τμήμα του αρχέγονου δάσους (Τμήμα 62), μέρος του οποίου θα ενσωματωθεί στην έκταση του πάρκου και θα αποτελέσει οργανικό τμήμα του (Βλ. Σχέδιο 1).

Την πύλη εισόδου στο περιβαλλοντικό πάρκο θα σηματοδοτεί το υφιστάμενο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών στα νοτιοδυτικά όρια της επιλεγμένης έκτασης. Η υποδομή αποτελείται από δύο ξύλινες κατασκευές, εκ των οποίων η μία προορίζεται για εκθεσιακός χώρος και η άλλη για χώρο προβολής και συναντήσεων. Οι εγκαταστάσεις του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών κατασκευάσθηκαν το 1999 από το Δασαρχείο Καβάλας και στο πλαίσιο του εν λόγω έργου θα κασασκευασθεί η έκθεση, θα εξοπλισθούν και θα τεθούν σε λειτουργία. Στον περιβάλλοντα χώρο του Κέντρου έχουν πραγματοποιηθεί φυτεύσεις ειδών της περιοχής, από το Δασαρχείο Καβάλας, και η ευρύτερη έκτασή του αγγίζει τα 26 περίπου στρέμματα. Στην έκταση αυτή θα γίνουν συμπληρωματικές φυτεύσεις, θα σχεδιασθεί χώρος στάσης και στάθμευσης οχημάτων, θα τοποθετηθούν σημάνσεις προσανατολισμού και ερμηνείας και υποδομές εξυπηρέτησης των επισκεπτών, όπως χώροι υγιεινής, ανάπαυσης, εστίασης κ.λπ. Διαδρομές και μονοπάτια για την κίνηση των επισκεπτών θα διαμορφωθούν στον περιβάλλοντα χώρο του Κέντρου, ώστε να οδηγούν οργανωμένα και με ασφάλεια τον επισκέπτη τόσο στο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών όσο και στο περιβαλλοντικό πάρκο. Ειδική μέριμνα θα ληφθεί στην πρόσβαση και κίνηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ).

Όσον αφορά στην υφιστάμενη κατάσταση της βλάστησης στην επιλεγμένη έκταση, το Δασικό Τμήμα 52α, το οποίο σηματοδοτεί και την κύρια περιοχή επεμβάσεων και φυτεύσεων, καλύπτεται σήμερα από πυκνό θαμνώνα στη σύνθεση του οποίου κυριαρχούν είδη του γένους *Rubus*, ενώ κατά θέσεις απαντούν γκορτσιές. Η συγκεκριμένη περιοχή πριν από την εκχέρσωση του δάσους και την ευθυγράμμιση της κοίτης του ποταμού καλυπτόταν από δασική βλάστηση, ο τύπος και η πυκνότητα της οποίας δεν είναι δυνατό να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Ωστόσο, με βάση τις ποιότητες τόπου της περιοχής, εκτιμάται ότι το μεγαλύτερο μέρος θα πρέπει να καλυπτόταν από μεικτό δάσος δρυός, φτελιάς και φράξου, ενώ κοντά στις κοίτες θα πρέπει να αναπτυσσόταν ο τύπος «Υπολειμματικά αλλουβιακά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*)».

Σχέδιο 1. Χαρτογραφική απεικόνιση συστάδων του παραποτάμιου δάσους στον ανατολικό τομέα

Στον τύπο αυτό το κυρίαρχο είδος είναι το σκλήθρο, ενώ στη σύνθεσή του μετέχουν ακόμα λευκές λεύκες, φτελιές και κουφοξυλιές. Στις όχθες, τέλος, των κοιτών απαντούσε ενδεχομένως ο τύπος που συνθέτουν η λευκή ιτιά και η λευκή λεύκη (δάση-στοές με *Salix alba* και *Populus alba*), όπως υποδεικνύουν και οι συστάδες των υπολειμμάτων του τύπου αυτού στα Τμήματα 62 και 70.

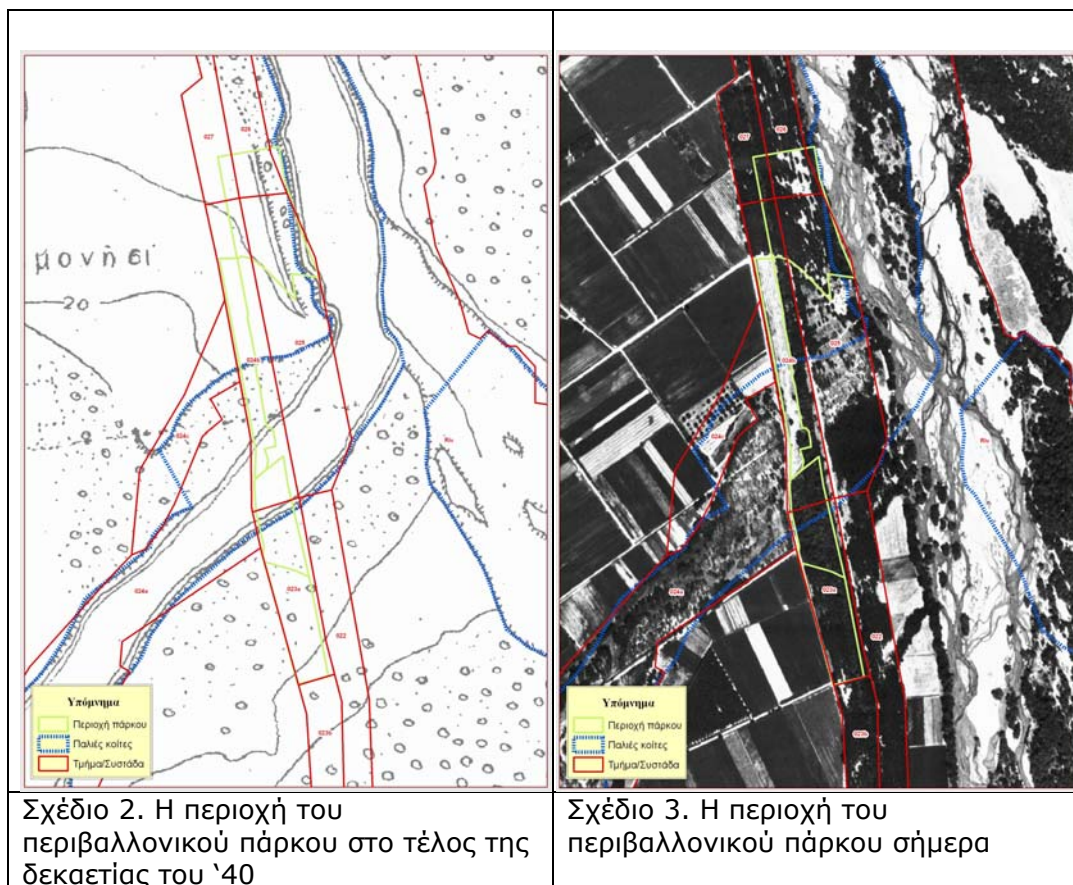
Το Δασικό Τμήμα 62, το οποίο ορίζει το περιβαλλοντικό πάρκο στα βορειοδυτικά, καλύπτεται από μεικτό πρωτογενές δάσος σκληρόξυλων και μαλακόξυλων ειδών που ανήκουν στους τύπους «Υπολειμματικά αλλουβιακά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*)» και «Μεικτά δάση δρυός, φτελιάς και φράξου κατά μήκος μεγάλων ποταμών». Το δάσος αυτό ήταν γνωστό κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας με την ονομασία «Σαλή Μπέη Ορμάν».

Το Δασικό Τμήμα 70 καλύπτεται από την ίδια περίπου βλάστηση, αλλά με μεγαλύτερη αναλογία του τύπου «Μεικτά δάση δρυός, φτελιάς και φράξου κατά μήκος μεγάλων ποταμών», ενώ κοντά στην παλιά κοίτη του ποταμού απαντά ποώδης βλάστηση.

Σήμερα η πρόσβαση στο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών, το οποίο θα σηματοδοτεί και την είσοδο στο περιβαλλοντικό πάρκο, γίνεται από τον οικισμό του Εράσμιου, ακολουθώντας το ασφαλοστρωμένο οδικό δίκτυο προς τη «Φωνή της Αμερικής». Από το σημείο αυτό ξεκινά φαρδύς σκυροστρωμένος δρόμος, ο οποίος, μετά από μια σύντομη και όμορφη διαδρομή στα όρια της περιφέρειας του Ανατολικού Δασοκτήματος του Νέστου, καταλήγει στο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών.

Η διαδρομή στο σύνολό της είναι βαθιά καθόλη τη διάρκεια του έτους, στερείται όμως σήμανσης κατεύθυνσης και προσανατολισμού, απαιτούμενης για την εύκολη προσέγγιση του επισκέπτη. Κατά το στάδιο διερεύνησης και χωροθέτησης του περιβαλλοντικού πάρκου, αποτυπώθηκαν οι θέσεις σήμανσης, οι οποίες και θα περιγραφούν αναλυτικά στη χωροταξική μελέτη των πάρκων. Στο πλαίσιο των εργασιών δημιουργίας του περιβαλλοντικού πάρκου θα προβλεφθούν και σχετικές εργασίες σήμανσης.

2.2. Περιβαλλοντικό πάρκο δυτικού τομέα

Το πάρκο της δυτικής όχθης αναπτύσσεται σε 200 περίπου στρέμματα, κοντά στον οικισμό της Χρυσούπολης και πλάι στην κοίτη του ποταμού Νέστου. Από την έκταση αυτή, 85 περίπου στρέμματα αφορούν τον υφιστάμενο οργανωμένο χώρο αναψυχής, που διαμόρφωσε το 2000 το Δασαρχείο Καβάλας. Τα υπόλοιπα 115 βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τον υπαίθριο χώρο αναψυχής του Δυτικού Δασοκτήματος. Για τη δημιουργία του επιλέχθηκε μια επιμήκης περιοχή η οποία οριοθετείται από τη στραγγιστική τάφρο που υπάρχει εξωτερικά του αναχώματος και από μια, σχεδόν παράλληλη, ρηχή αρδευτική διώρυγα που έχει κατασκευασθεί δυτικότερα. Στα νότια, το πάρκο οριοθετείται από το Τμήμα 23b του Δυτικού Δασοκτήματος του Νέστου, ενώ στα βόρεια ορίζεται από υφιστάμενο αγροτικό δρόμο, ο οποίος ελάχιστα μέτρα ανατολικότερα διασταυρώνεται με τον χαλικόδρομο που διατρέχει το ανάχωμα. Η γειτνίαση της έκτασης αυτής με τον υφιστάμενο χώρο αναψυχής και η καθιέρωσή της στη συνείδηση της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών, ως χώρος ξεκούρασης και απόλαυσης του τοπίου, αποτέλεσαν από τους κύριους λόγους επιλογής της εν λόγω έκτασης.

Η έκταση που επιλέχθηκε για τη δημιουργία του πάρκου αντιστοιχεί σε τμήματα των δασικών συστάδων και Τμημάτων 23a, 24b, 25, 26 και 27 του Δυτικού Δασοκτήματος Νέστου. Τον πυρήνα της έκτασης αυτής σηματοδοτεί τμήμα του αρχέγονου δάσους. Η υπόλοιπη επιφάνεια, εκατέρωθεν του φυσικού δάσους, γυμνή σήμερα από δασική βλάστηση θα φυτευθεί με είδη της περιοχής, θα οργανωθεί με ελαφρού τύπου κατασκευές και θα αποτελέσει τον πυρήνα των δραστηριοτήτων εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας και εξυπηρέτησης των

επισκεπτών. Πιο συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης του πάρκου καλύπτεται από φυτείες λεύκης ηλικίας μεγαλύτερης των 15 ετών με πυκνότητες που διαφέρουν. Ένα μέρος της συστάδας 24b στα βόρεια του χώρου, καλύπτεται από ποώδη βλάστηση και σηματοδοτεί την κύρια περιοχή επεμβάσεων, ενώ μια έκταση 22 στρεμμάτων νοτιότερα αποτελεί υπόλειμμα του αρχέγονου παρόχθιου δάσους και θα παραμείνει σχεδόν ανέγγιχτη από επεμβάσεις. Η έκταση αυτή καλύπτεται από πρωτογενές δάσος μαλακόξυλων ειδών που ανήκουν στον τύπο «Υπολειμματικά αλλουβιακά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*)» καθώς -όπως φαίνεται στα Σχέδια 2 & 3- ένα μεγάλο μέρος της συγκεκριμένης έκτασης αποτελούσε τμήμα παλαιάς κοίτης που έπαψε να λειτουργεί όταν ευθυγραμμίστηκε η κύρια κοίτη του ποταμού.

Στα όρια της έκτασης αυτής, τέλος, ενσωματώνεται στο πάρκο και ο υφιστάμενος χώρος υπαίθριας αναψυχής του Δυτικού Δασοκτήματος του Νέστου, ο οποίος αναπτύσσεται στα ΒΑ της επιλεγμένης έκτασης, μεταξύ του αναχώματος και της κοίτης του ποταμού. Στην περιφραγμένη του έκταση περιλαμβάνονται μέρη των δασικών Τμημάτων 24b, 25, 26 και 27. Ο χώρος καλύπτεται από φυτεία λεύκης και οι κατασκευές που τον οργανώνουν αφορούν σε ένα μικρό ξύλινο αναψυκτήριο με δύο μικρότερα βοηθητικά κτίρια ανάλογης μορφής που λειτουργούν ως χώροι υγιεινής και αποθηκευτικοί, ξύλινα παγκάκια και τραπεζοπάγκους, λίθινες βρύσες και ψησταριές, ξύλινοι κάδοι απορριμμάτων, μια υποτυπώδη παιδική χαρά με δύο ξύλινες αιώρες και ένα πολυγωνικό ξύλινο περίπτερο ανοιχτού τύπου. Η πρόσβαση στον περιφραγμένο χώρο υποδοχής του αναψυκτηρίου γίνεται από δύο ξύλινες πύλες εισόδου, η μία εκ των οποίων οργανώνεται με ξύλινο φυλάκιο. Μια δεύτερη, εσωτερική περίφραξη χωρίζει τον χώρο υποδοχής από τον κυρίως χώρο αναψυχής, η είσοδος στον οποίο γίνεται μέσω μιας ξύλινης πύλης, οργανωμένης με πινακίδα του Δασαρχείου Καβάλας σχετική με τους κανονισμούς λειτουργίας του χώρου. Στο πλαίσιο δημιουργίας του περιβαλλοντικού πάρκου, οι περιφράξεις και οι σχετικές σημάνσεις θα ανασχεδιασθούν, όπου απαιτείται.

Η ενσωμάτωση του χώρου αναψυχής στο πάρκο και η αξιοποίηση των υποδομών του κρίθηκε σκόπιμη προκειμένου για τη δημιουργία ενός οργανωμένου χώρου εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας και εξυπηρέτησης των επισκεπτών.

Κατά το παρελθόν η ευρύτερη περιοχή όπου θα χωροθετηθεί το περιβαλλοντικό πάρκο της δυτικής όχθης ονομαζόταν «Ερημονήσι» επειδή, πιθανότατα, βρισκόταν ανάμεσα σε εκτάσεις με νερά. Σήμερα, από την έκταση του πάρκου διέρχονται δύο παλιές κοίτες του ποταμού.

Όσον αφορά, τέλος, στην πρόσβαση στην περιοχή του πάρκου, γίνεται από το κέντρο της Χρυσούπολης, ακολουθώντας τη σχετική πινακίδα σήμανσης προς το Δέλτα του Νέστου. Ο δρόμος που οδηγεί από τον οικισμό στην περιοχή του πάρκου είναι σύντομος, άνετος και ασφαλόστρωτος, αλλά η διαδρομή στερείται επαρκούς σήμανσης κατεύθυνσης και προσανατολισμού.

Στη συνολική έκταση το πάρκου θα γίνουν φυτεύσεις, θα σχεδιασθεί χώρος στάσης και στάθμευσης οχημάτων, θα τοποθετηθούν σημάνσεις προσανατολισμού και ερμηνείας και υποδομές εξυπηρέτησης των επισκεπτών, όπως χώροι υγιεινής, ανάπαυσης, εστίασης κ.λπ. Διαδρομές και μονοπάτια για την κίνηση των επισκεπτών θα διαμορφωθούν, ώστε να οδηγούν οργανωμένα και με ασφάλεια τον επισκέπτη στον χώρο. Ειδική μέριμνα θα ληφθεί στην πρόσβαση και κίνηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ).

3. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ

Προκειμένου για την οργάνωση ενός πετυχημένου και οικονομικά βιώσιμου χώρου ενημέρωσης, εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, απαιτείται εκτενής μελέτη για τον σαφή προσδιορισμό και καθορισμό των βασικών του γνωρισμάτων. Έτσι, η Ομάδα Μελέτης από το αρχικό κιάλας στάδιο σχεδιασμού, καλείται:

- να τεκμηριώσει την ανάγκη δημιουργίας του στα ενδιαφερόμενα μέλη,
- να θέσει ξεκάθαρα τον σκοπό της δημιουργίας του,
- να αναγνωρίσει τα γνωρίσματα, τις ανάγκες και τις προσδοκίες του αναμενόμενου κοινού του και, βάσει αυτών,
- να καθορίσει το θεματικό του περιεχόμενο και να προσδιορίσει το πλαίσιο λειτουργίας, ώστε ο χώρος, εν προκειμένω το περιβαλλοντικό πάρκο, να καταφέρει να εκπληρώσει τους σκοπούς του και να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του κοινού που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία του.

Το κοινό, ο σκοπός και το περιεχόμενο ενός περιβαλλοντικού πάρκου, με άλλα λόγια, αποτελούν δεδομένα ζωτικής σημασίας για την οργάνωσή του και βρίσκονται σε άμεση αλληλεπίδραση. Οι συσχετισμοί τους διαμορφώνονται από τις ιδιαίτερες συνθήκες (φυσικές, κοινωνικές, ιστορικές) του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εντάσσεται το πάρκο, ενώ για τον καθορισμό τους θα πρέπει να συνυπολογισθούν οι υπόλοιπες υποδομές ενημέρωσης και αναψυχής που λειτουργούν ή πρόκειται να λειτουργήσουν στην ευρύτερη περιοχή.

Ειδικά όταν πρόκειται για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού δικτύου προβολής μιας περιοχής, όπως αυτό που επιχειρείται για την ορθή διαχείριση και ανάδειξη του παραποτάμιου δάσους του Νέστου, απαιτούνται υποδομές οργανωμένες στη βάση ενός ενιαίου σχεδιασμού, οι οποίες θα διέπονται από κοινές αρχές και θα συνάδουν μεταξύ τους, ώστε να σηματοδοτήσουν οργανικά τμήματα ενός ενιαίου και αδιάσπαστου συνόλου που θα συμβάλλει στην ικανοποιητική μεταφορά της γνώσης. Ταυτόχρονα, όμως, θα πρέπει να εξειδικεύουν και να επιμερίζουν τον κοινό τους σκοπό, να καλύπτουν διαφορετικές ανάγκες του αναμενόμενου κοινού τους, να διαφοροποιούν τις μορφωτικές και κοινωνικές υπηρεσίες που θα παρέχουν, έτσι ώστε η ιδιαιτερότητα της φυσιογνωμίας τους να είναι εμφανής, και η αναγκαιότητα της ύπαρξής τους διακριτή.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η παρούσα μελέτη αφορά στην αναγνώριση και στην αναλυτική παρουσίαση των βασικών γνωρισμάτων που θα διέπουν τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου, ώστε να διασφαλισθεί η οργάνωση και η οικονομική τους βιωσιμότητα, αλλά και η ιδιαίτερη συμβολή του καθενός στην προσπάθεια προβολής και ανάδειξης των αξιών του παραποτάμιου δάσους του Νέστου. Προς την κατεύθυνση αυτή αξιοποιήθηκαν δεδομένα που προέκυψαν από τη Μουσειολογική Μελέτη που εκπονήθηκε από το ΕΚΒΥ για τα δύο Κέντρα Υποδοχής Επισκεπτών στο παραποτάμιο δάσος, ενώ παράλληλα συνυπολογίστηκαν παράγοντες όπως η ιδιαίτερη φυσιογνωμία των περιβαλλοντικών πάρκων, ως χώρων υπαίθριας ενημέρωσης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, αλλά και η ανάγκη διαφοροποίησης των παρεχόμενων υπηρεσιών, ώστε να λειτουργούν συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά τόσο μεταξύ τους, όσο και με τις υπόλοιπες υποδομές της περιοχής.

3.1. Το κοινό των περιβαλλοντικών πάρκων

Ως σύγχρονες υποδομές αναψυχής, ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού, τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου καλούνται να παρέχουν κοινωνική υπηρεσία. Επομένως, για να είναι πετυχημένα και οικονομικά βιώσιμα θα πρέπει να είναι ελκυστικά, να προσφέρουν ψυχαγωγία, να εξάπτουν την περιέργεια, να δημιουργούν ερωτήματα, να προκαλούν ερεθίσματα, να προωθούν τη μάθηση και να μεταφέρουν ικανοποιητικά τη γνώση στον επισκέπτη τους. Επιπλέον, η ικανοποιητική λειτουργία τους προϋποθέτει σωστά προσδιορισμένους σκοπούς, με βάση τις ανάγκες και τα γνωρίσματα του κοινού στο οποίο απευθύνονται, ώστε να καταφέρουν να εξυπηρετούν τις ανάγκες του και να εκπληρώνουν τις προσδοκίες του. Έτσι, ο σαφής καθορισμός του κοινού στο οποίο απευθύνονται και στοχεύουν τα περιβαλλοντικά πάρκα είναι προαπαιτούμενος, προκειμένου να καταφέρουν να αναπτύξουν την κατάλληλη επικοινωνιακή πολιτική.

Για την αναγνώριση, λοιπόν, και προσέγγιση του κοινού που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία τους, αξιοποιήθηκαν τα σχετικά συμπεράσματα που προέκυψαν από τη Μουσειολογική Μελέτη των Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών.

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης και με στόχο τον προσδιορισμό του κοινού των δύο πάρκων, εκτιμήθηκαν και συνυπολογίστηκαν παράγοντες όπως:

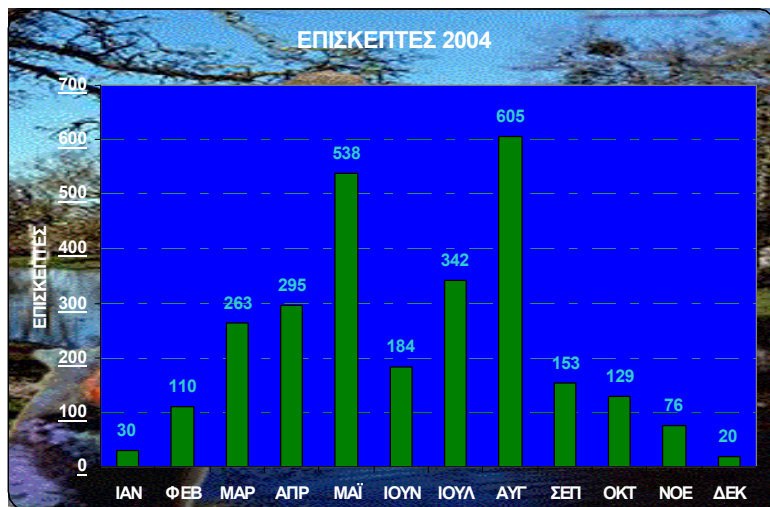
- οι οικονομικοκοινωνικές συνθήκες του ιδιαίτερου περιβάλλοντος που αναπτύσσεται γύρω από το παραποτάμιο δάσος του Νέστου,
- οι ομάδες που επισκέπτονται την περιοχή,
- η επισκεψιμότητα του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών της Νέας Καρυάς,
- οι τάσεις που παρατηρούνται όσον αφορά στην προσέλευση και κίνηση των επισκεπτών της ευρύτερης περιοχής, καθώς και
- δεδομένα που αφορούν την κίνηση επισκεπτών σε ανάλογες ενημερωτικές υποδομές.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στην επισκεψιμότητα της περιοχής, η ευρύτερη περιοχή του Νέστου παρουσιάζει τα τελευταία έτη μια έντονη και ολοένα αυξανόμενη τουριστική κίνηση. Τόσο ο Νομός Καβάλας, όσο και ο Νομός Ξάνθης, έχουν αναδειχθεί σε σημαντικούς πόλους έλξης επισκεπτών από όλη την Ελλάδα. Ο τουρισμός στους δυο Νομούς εμφανίζεται ιδιαίτερα αναπτυγμένος, με επαρκείς ξενοδοχειακές υποδομές και υποδομές εστίασης. Επιπλέον, το τουριστικό ρεύμα της περιοχής, αναμένεται να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο με την ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού αλλά και με τις προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης να αναδείξει τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο του Νέστου, μέσα από ένα οργανωμένο δίκτυο δράσεων, βασισμένο σε ένα ολοκληρωμένο και ορθά καθορισμένο σχέδιο διαχείρισης προστασίας και διαχείρισης του Νέστου.

Σύμφωνα με τα δεδομένα του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών του Παραποτάμιου δάσους του Νέστου που λειτουργεί στη Νέα Καρυά, αλλά και της έρευνας κοινού που διενεργήθηκε το 2001 στις εγκαταστάσεις της υποδομής από το Δασαρχείο Καβάλας προκειμένου να διερευνηθούν οι προσδοκίες, οι ανάγκες και τα δημογραφικά γνωρίσματα των επισκεπτών της περιοχής, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα σχετικά με την τουριστική κίνηση στην περιοχή:

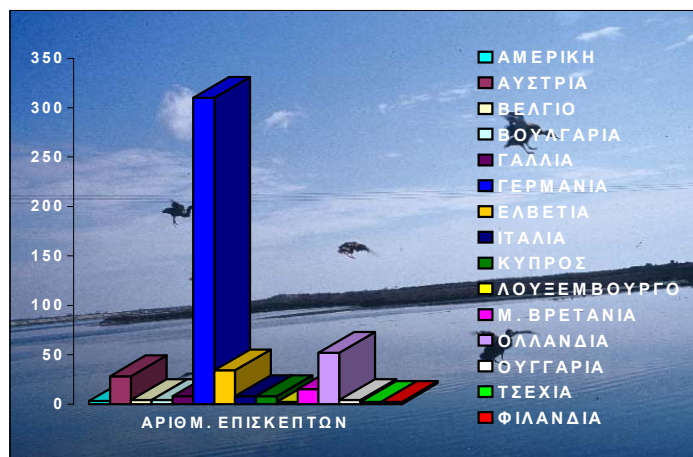
- Το Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών στη Νέα Καρυά προσελκύει κάθε έτος έναν μεγάλο αριθμό επισκεπτών, που για το 2004 άγγιξαν τους 3.000, και παρά την υποτυπώδη οργάνωσή της, λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του

έτους, εμφανίζοντας τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα την άνοιξη και το καλοκαίρι, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1.

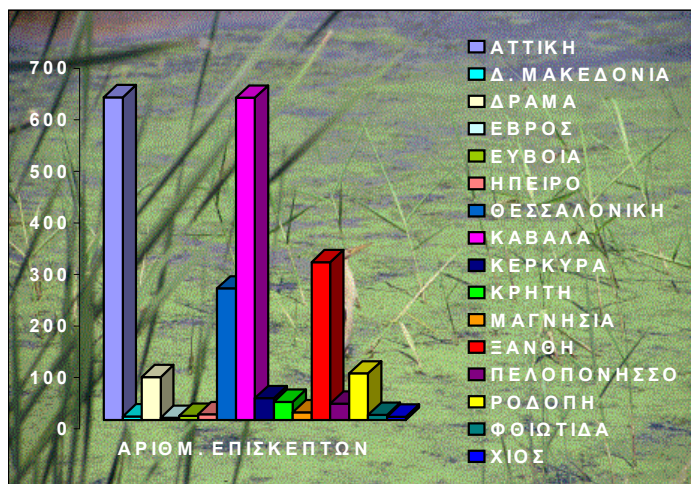

Πίνακας 1. Οι επισκέπτες του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών το έτος 2004

- Ο τόπος προέλευσης όσων επισκέπτονται την υποδομή είναι ποικίλος. Οι επισκέπτες προέρχονται τόσο από χώρες του εξωτερικού, και κυρίως της Γερμανίας, όσο και από περιοχές του ελλαδικού χώρου, με το μεγαλύτερο ποσοστό τους να καταφθάνουν από τα μεγάλα κέντρα των Νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης, Καβάλας και Ξάνθης, όπως προκύπτει από τους Πίνακες 2 & 3 που ακολουθούν.

Πίνακας 2. Οι χώρες προέλευσης των επισκεπτών του Κέντρου Υποδοχής

Πίνακας 3. Οι επισκέπτες του Κέντρου Υποδοχής ανά νομό

- Την υποδομή στηρίζουν τόσο μεμονωμένοι επισκέπτες, όσο και οργανωμένες ομάδες. Οι έλληνες καταφθάνουν κυρίως ως οικογένειες, ενώ οι μεμονωμένοι επισκέπτες είναι κυρίως ξένοι. Μια ιδιαίτερη ομάδα επισκεπτών είναι οι μαθητές που επισκέπτονται την υποδομή είτε με την οικογένειά τους, είτε με το σχολείο στο πλαίσιο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
- Η πλειονότητα των επισκεπτών αναζητά την περιβαλλοντική ενημέρωση, την αναψυχή, την ευχάριστη απομόνωση και τη δυνατότητα να περιηγηθεί ικανοποιητικά στην περιοχή του παραποτάμιου δάσους. Ως προς τις αναμενόμενες προσφορές, το μεγαλύτερο ποσοστό των ξένων επισκεπτών φαίνεται να προτιμά λιγότερο έντονες δραστηριότητες (π.χ. ιππασία, ποδηλασία, οργανωμένα αναψυχή κ.ά.) σε αντίθεση με τους έλληνες επισκέπτες που δείχνουν να τις επιθυμούν περισσότερο.
- Τα σημαντικότερα προβλήματα που εντοπίζονται από τους επισκέπτες της περιοχής αφορούν κυρίως στο κακό οδικό δίκτυο, στο ελλιπές δίκτυο σημάνσεων, στη δυσκολία πρόσβασης στην περιοχή, στην ανεπάρκεια μονοπατιών και οργανωμένων διαδρομών περιήγησης.
- Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των επισκεπτών, ένα μεγάλο ποσοστό προέρχεται από τον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο μόρφωσης, γεγονός που διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την εφαρμογή ενός άρτια δομημένου σχεδίου για τη διαχείριση των επισκεπτών στην περιοχή του παραποτάμιου δάσους.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, προέκυψε ότι τα δύο κέντρα εκατέρωθεν του ποταμού θα πρέπει να οργανωθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να στοχεύουν στο λεγόμενο «ευρύ κοινό», δηλαδή σε επισκέπτες διαφορετικών μεταξύ τους ομάδων, με διαφορετικά η καθεμιά γνωρίσματα και ανάγκες.

Με τρόπο ανάλογο, τα περιβαλλοντικά πάρκα, καθώς χωροθετούνται μέσα στο ίδιο περιβάλλον, αναπτύσσονται σε άμεση συνάρτηση με τα Κέντρα Υποδοχής Επισκεπτών και συνθέτουν οργανικά τμήματα ενός ενιαίου συνόλου, θα πρέπει, επίσης, να απευθύνονται στο «ευρύ κοινό». Ο προσδιορισμός της ομάδας – στόχου μιας υποδομής ως «ευρύ κοινό» σημαίνει πως η υποδομή, στην προσπάθειά της να καλύψει όσο το δυνατόν περισσότερες ανάγκες από τις διαφορετικές ομάδες που θα την επισκεφθούν, προσπαθεί να απευθύνεται σε ένα μέσο επίπεδο επισκεπτών.

Αναλυτικότερα, οι παράγοντες που υπαγόρευαν την επιλογή του «ευρύ κοινού» ως ομάδα στόχο των δύο κέντρων και συνεπακόλουθα και των περιβαλλοντικών πάρκων είναι οι ακόλουθοι:

- Η έντονη και συνεχώς αυξανόμενη τουριστική κίνηση τόσο στον Νομό Ξάνθης όσο και στον Νομό Καβάλας. Ο τουρισμός στην ευρύτερη περιοχή των δύο νομών εμφανίζεται ιδιαίτερα αναπτυγμένος, με επαρκείς ξενοδοχειακές υποδομές και υποδομές εστίασης. Επιπλέον, το τουριστικό ρεύμα της περιοχής, αναμένεται να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο με την ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού αλλά και με τις προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης να αναδείξει τον φυσικό και πολιτιστικό πλούτο του Νέστου, μέσα από ένα οργανωμένο δίκτυο δράσεων, βασισμένο σε ένα ολοκληρωμένο και ορθά καθορισμένο σχέδιο διαχείρισης προστασίας, αποκατάστασης και διαχείρισης του Νέστου και του παραποτάμιου δάσους που αναπτύσσεται στους κόλπους του.
- Η ποικιλομορφία και το διαφορετικό ταξιδιωτικό προφίλ των επισκεπτών της ευρύτερης περιοχής, οι οποίοι μπορούν να διαχωριστούν σε δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά στις ομάδες που πραγματοποιούν επισκέψεις περιορισμένου χρόνου στην περιοχή και είτε διέρχονται από την περιοχή είτε πραγματοποιούν ημερήσιες εκδρομές σε αυτή. Με αφετηρία, κατά κύριο λόγο, τα μεγάλα αστικά κέντρα, οι επισκέπτες της ομάδας αυτής καταφθάνουν στην περιοχή κυρίως τα Σαββατοκύριακα, επιδιώκοντας, στον σύντομο χρόνο παραμονής τους ξεκούραση, ψυχαγωγία και ενδιαφέροντα στοιχεία του χαρακτήρα της περιοχής. Την δεύτερη ομάδα συνθέτουν οι επισκέπτες μακράς παραμονής, οι οποίοι συνήθως κατάγονται από την περιοχή και διαθέτουν σε αυτή εξοχικές κατοικίες.
- Η ολοένα αυξανόμενη επισκεψιμότητα και τα γνωρίσματα του κοινού του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών Παραποτάμιου Δάσους Νέστου, που λειτουργεί στη Νέα Καρυά. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η υποδομή προσελκύει κάθε έτος έναν μεγάλο αριθμό επισκεπτών, που για το 2004 άγγιξαν τους 3.000, και παρά την υποτυπώδη οργάνωσή της, λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, εμφανίζοντας τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα τον Αύγουστο και τον Μάιο, όπως προκύπτει από τον ακόλουθο πίνακα. Σύμφωνα, επίσης με τα δεδομένα που αφορούν στο ταξιδιωτικό προφίλ των επισκεπτών του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών της δυτικής όχθης του Νέστου, προκύπτει ότι την υποδομή στηρίζουν τόσο μεμονωμένοι επισκέπτες, όσο και οργανωμένες ομάδες (μαθητές, πολιτιστικοί σύλλογοι, περιβαλλοντικές οργανώσεις, ομάδες της τρίτης ηλικίας κτλ). Το κοινό δηλαδή της υποδομής είναι επισκέπτες με

διαφορετικές ανάγκες, προσδοκίες και γνωρίσματα. Ποικίλος είναι, εξάλλου, και ο τόπος προέλευσής τους, τόσο από χώρες του εξωτερικού, και κυρίως της Γερμανίας, όσο και από περιοχές του ελλαδικού χώρου, με το μεγαλύτερο ποσοστό τους να καταφθάνουν από τα μεγάλα κέντρα των Νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης, Καβάλας και Ξάνθης, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία που τέθηκαν στη διάθεση των μελετητών από το Δασαρχείο Καβάλας

- Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα και οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της τοπικής κοινωνίας, στην ενεργό συμμετοχή της οποίας στηρίζεται η βιωσιμότητα των υποδομών.
- Οι γενικοί σκοποί του έργου όσον αφορά στην ανάδειξη του παραποτάμιου δάσους, αλλά και οι ειδικότεροι στόχοι που το κάθε περιβαλλοντικό πάρκο θέτει. Οι επιμέρους σκοποί των δύο πάρκων βοηθούν τη σαφέστερη αναγνώριση του κοινού τους και προδιαγράφουν σε μεγάλο βαθμό τα γνωρίσματα και τις ανάγκες του.
- Η ολοένα αυξανόμενη ζήτηση για δραστηριότητες περιβαλλοντικής αγωγής από τον σχολικό τουρισμό. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, μετά την εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία παρατηρείται η τάση να διοργανώνονται εκδρομές στη φύση που συνδυάζονται με δραστηριότητες υπαίθρου, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας κατηγορίας σχολικών μονοήμερων ως εξαήμερων εκδρομών που αφορά επισκέψεις σε Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και τόπους ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προκύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος του κοινού των υποδομών του Νέστου, θα το αποτελούν ομάδες ατόμων, που θα επισκέπτονται την υποδομή κυρίως τα Σαββατοκύριακα, ενώ αρκετές από αυτές θα συμπεριλαμβάνουν οικογένειες με μικρά παιδιά. Τη λειτουργία, εξάλλου, των υποδομών αναμένεται να στηρίξει έμπρακτα και η τοπική κοινωνία, ενώ αρκετά προβλέπεται να είναι και τα σχολεία που θα επισκέπτονται τα Κέντρα κατά τη διάρκεια σχολικών εκδρομών και κυρίως το φθινόπωρο και την άνοιξη, περίοδοι που ο σχολικός τουρισμός, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, εμφανίζεται περισσότερο αναπτυγμένος.

Για τον σαφέστερο προσδιορισμό του κοινού των δύο πάρκων, λήφθηκαν υπόψη -όπως ήδη προαναφέρθηκε- και οι ειδικότεροι σκοποί που κάθε υποδομή θέτει. Το πάρκο της ανατολικής όχθης, εκτός από το ευρύ κοινό, αναμένεται να προσελκύσει και πιο ειδικούς επισκέπτες, καθώς ο χαρακτήρας του θα είναι περισσότερο εκπαιδευτικός και λιγότερο ψυχαγωγικός, ενώ παράλληλα θα αναδεικνύει και τον επιστημονικό του ρόλο. Έτσι, φοιτητές δασολογικών σχολών, βιολόγοι, γεωλόγοι και ειδικοί επιστήμονες που ασχολούνται με θέματα σχετικά με τη βλάστηση των παρόχθιων δασών, αναμένεται να συμβάλουν σε μεγάλο βαθμό στη στήριξη της λειτουργίας του.

Το πάρκο της δυτικής όχθης, αντίστοιχα, χωρίς να αποποιείται του εκπαιδευτικού του ρόλου που θεωρείται δεδομένος, θα παρέχει πιο έμμεσα τη γνώση, δίδοντας μεγαλύτερη έμφαση στη αναψυχή του επισκέπτη. Καλείται, έτσι, να εστιάσει το ενδιαφέρον του πρωτίστως στο ευρύ κοινό και να εφοδιαστεί με τα κατάλληλα μέσα, ώστε να πετύχει μια αποτελεσματική επικοινωνιακή πολιτική με μια ποικιλία ομάδων κοινού, διαφορετικών ως προς τα ενδιαφέροντα, το γνωστικό επίπεδο, τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους.

Με βάση όλα τα προαναφερόμενα, οι επισκέπτες που αναμένεται να αποτελέσουν το κοινό των περιβαλλοντικών πάρκων του Νέστου και προς την

κάλυψη των αναγκών των οποίων καλούνται να στοχεύσουν οι υποδομές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις ακόλουθες ομάδες:

Ομάδα Α

Ανεξάρτητοι επισκέπτες

Η ομάδα στόχος που προσδιορίζεται ως «ανεξάρτητοι επισκέπτες», περιλαμβάνει τα άτομα που θα αποφασίζουν αυθόρμητα και μεμονωμένα να επισκεφθούν τα πάρκα. Λαμβάνοντας υπόψη μια παράμετρο που είναι ευρέως γνωστή στον χώρο των μουσείων και των ενημερωτικών υποδομών, ότι δηλαδή οι περισσότεροι ανεξάρτητοι επισκέπτες είναι τουρίστες και εκδρομείς που περιλαμβάνουν ένα μουσείο ή μια υποδομή στα «αξιοθέατα» που θα δουν και όχι ντόπιοι, εκτιμάται ότι οι ανεξάρτητοι επισκέπτες που θα στηρίξουν τη λειτουργία των πάρκων θα είναι κατά κύριο λόγο τουρίστες στην περιοχή.

Ομάδα Β

Ομαδικοί επισκέπτες

Μια δεύτερη ομάδα στόχο των δύο πάρκων αποτελούν τα άτομα τα οποία θα έχουν προσχεδιάσει την επίσκεψή τους στις υποδομές. Οι επισκέπτες αυτοί σπάνια θα έρχονται μεμονωμένα. Κυρίως θα καταφθάνουν ως μέλη ενός συνόλου, όπως συμβαίνει με τις σχολικές τάξεις ή τα μέλη συλλόγων και σωματείων. Οι ομαδικές επισκέψεις, όπως παρατηρείται στις περισσότερες ανάλογες υποδομές, αντιπροσωπεύουν πολύ μεγάλο ποσοστό των συνολικών επισκεπτών και αφορούν τόσο άτομα προερχόμενα από τη γύρω περιοχή, όσο και από άλλες.

Οι ομαδικές επισκέψεις περιλαμβάνουν τις ακόλουθες υποκατηγορίες:

- ο Ομάδες μαθητών απλής επίσκεψης κατόπιν ραντεβού, δηλαδή σχολικές τάξεις οι οποίες θα επισκέπτονται τα περιβαλλοντικά πάρκα.
- ο Ομάδες μαθητών για εκπαιδευτικό πρόγραμμα κατόπιν ραντεβού, δηλαδή σχολικές τάξεις οι οποίες θα παρακολουθούν εκπαιδευτική δραστηριότητα πιο σύνθετη από την ξενάγηση, εφόσον έχει σχεδιαστεί ένα τέτοιο πρόγραμμα και υπάρχει προσωπικό για να το υποστηρίξει.
- ο Ομαδικές επισκέψεις οργανώσεων π.χ. περιβαλλοντικών, ομάδων υπηρεσιών κ.λπ.
- ο Φοιτητές δασολογικών, βιολογικών κ.ά. τμημάτων.
- ο Άλλες ομάδες και μέλη συλλόγων, όπως ΚΑΠΗ, πρόσκοποι κ.λπ.

Η τοπική κοινωνία, τέλος, αποτελεί μια κατηγορία επισκεπτών ιδιαίτερης σημασίας. Σε μεγάλο βαθμό οι υποδομές οργανώνονται για τους κατοίκους της περιοχής και είναι αυτοί που θα παίξουν καίριο ρόλο στην επιτυχία τους. Ανεξάρτητα από τις δραστηριότητες και τις ασχολίες τους, αναμένεται να αγκαλιάσουν τα περιβαλλοντικά πάρκα και να αναγνωρίσουν σε αυτά πολιτιστική προσφορά για τον τόπο. Οι υποδομές είναι τοπικού χαρακτήρα και η εξυπηρέτηση των αναγκών της τοπικής κοινωνίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία και την επιβίωσή τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περιγραφή των αναμενόμενων τμημάτων του κοινού που ενδέχεται να στηρίξουν τα περιβαλλοντικά πάρκα

γίνεται για λόγους πρόβλεψης σε επίπεδο οργάνωσης και διοικητικού προγραμματισμού και όχι για να αποκλειστούν άλλες πιθανές ομάδες.

Σε δεύτερο στάδιο, και μετά την αναγνώριση των γνωρισμάτων του αναμενόμενου κοινού των δύο πάρκων, κρίθηκε σκόπιμη η διερεύνηση της τάσης του να επισκεφθεί τις υποδομές. Ο προσφορότερος τρόπος για την εκτίμηση αυτή στηρίζεται στην έννοια της χρησιμότητας. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τόσο στις συνειδητές όσο και στις υποσυνείδητες διαδικασίες λήψης απόφασης, την έννοια της χρησιμότητας. Με άλλα λόγια, επιλέγουν, επισκέπτονται και αγοράζουν κάτι το οποίο θεωρούν ότι τους είναι χρήσιμο. Αν λοιπόν, εξασφαλισθεί και επιτευχθεί η δημιουργία υποδομών χρήσιμων στους επισκέπτες τους, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις προσδοκίες τους, τότε είναι βέβαιο ότι τα πάρκα του Νέστου θα αποκτήσουν ένα σταθερό κοινό που θα στηρίξει τη λειτουργία τους και θα συμβάλει στην πετυχημένη πορεία τους.

Προς την κατεύθυνση αυτή και καθώς δεν διεξάχθηκε έρευνα κοινού για τη μέτρηση της τάσης του να επισκεφθεί τα δύο πάρκα, ιδιαίτερα χρήσιμα υπήρξαν τα δεδομένα που αφορούν στους επισκέπτες του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών που λειτουργεί κοντά στη Ν. Καρυά. Έτσι, η Ομάδα Μελέτης αναζήτησε, συγκέντρωσε και ανέλυσε τα στοιχεία που σχετίζονται με τις ανάγκες και τις προσδοκίες των επισκεπτών της υποδομής. Σύμφωνα με αυτά, τα άτομα που επισκέπτονται το Κέντρο εκφράζουν μεγάλο ενδιαφέρον και επιθυμία να περιηγηθούν στην περιοχή και να γνωρίσουν από κοντά τον φυσικό της πλούτο. Αναζητούν ενδιαφέρουσες διαδρομές, μονοπάτια, αλλά και υποδομές που θα τους βοηθήσουν να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα του Νέστου και του παραποτάμιου δάσους που αναπτύσσεται στις όχθες του. Εκδηλώνουν την ανάγκη τους για ενδιαφέρουσες δραστηριότητες μέσα στη φύση. Αναζητούν τρόπους να προσεγγίσουν το ποτάμι και να αποκτήσουν μια βιωματική εμπειρία του δάσους και του πλούτου του.

Όλες οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν για την Ομάδα Μελέτης ουσιαστική βοήθεια για τον τρόπο οργάνωσης των πάρκων και προδιαγράφουν σε μεγάλο βαθμό τόσο τους σκοπούς τους, όσο και το θεματικό τους περιεχόμενο.

3.2. Ο σκοπός των περιβαλλοντικών πάρκων

Ο σαφής προσδιορισμός των γενικών και ειδικών σκοπών που καλούνται να επιτελέσουν τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου, κρίνεται καθοριστικής σημασίας παράμετρος για τη σταθερή και πετυχημένη πορεία εξέλιξής τους στον χρόνο.

Στην προσπάθεια, λοιπόν, αποσαφήνισης των στόχων των υποδομών, αλλά και καθορισμού του πλαισίου λειτουργίας τους, η Ομάδα Μελέτης έλαβε υπόψη τις προσδοκίες και τους στόχους του έργου στο πλαίσιο του οποίου εντάσσεται η οργάνωση των δύο υποδομών, τους σκοπούς των υπόλοιπων δράσεων και υποδομών ανάδειξης και αειφόρου ανάπτυξης του παραποτάμιου δάσους του Νέστου, την ιδιαίτερη φυσιογνωμία των πάρκων ως υπαίθρια εργαστήρια περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, καθώς, επίσης, τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του κοινού που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία τους. Επιπλέον, συνυπολογίστηκαν δεδομένα όπως η θέση των υποδομών και τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του χώρου μέσα στον οποίο εντάσσονται, οι προσφερόμενες για τη δημιουργία τους εκτάσεις, τα οικονομικά μέσα που διατίθενται για την οργάνωση και την αποτελεσματική τους λειτουργία, καθώς και οι προοπτικές για τη βιωσιμότητά τους.

Πιο αναλυτικά, η Ομάδα Μελέτης, προκειμένου να καθορίσει τους σκοπούς των δύο πάρκων, στηρίχθηκε στα ακόλουθα δεδομένα:

- Στους σκοπούς του έργου. Ο γενικός στόχος του έργου «Αποκατάσταση και ανάδειξη του Παραποτάμιου δάσους Νέστου», στο πλαίσιο του οποίου εντάσσεται η οργάνωση των υποδομών, αφορά στη διατήρηση του παραποτάμιου δάσους και στην ανάδειξη των αξιών της περιοχής. Επιμέρους στόχους του έργου αποτελούν η αποκατάσταση της φυσικής βλάστησης, η προβολή του πλούτου του δάσους και η προώθηση του αειφόρου τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή του Νέστου.
- Στην ύπαρξη και τους σκοπούς των Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών του παραποτάμιου δάσους του Νέστου. Τα δύο κέντρα καλούνται να σηματοδοτήσουν υποδομές υποδοχής, ενημέρωσης, προσανατολισμού, εκκίνησης και διάχυσης των επισκεπτών στο παραποτάμιο δάσος και την ευρύτερη περιοχή του Νέστου. Ο τρόπος οργάνωσης της λειτουργίας και του θεματικού τους περιεχομένου στοχεύει στην παροχή μεστής και σφαιρικής πληροφόρησης, χρήσιμης για την άνετη περιήγηση του επισκέπτη στην περιοχή, στην ερμηνεία των ιδιαίτερων συνθηκών που ευνόησαν τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ιδιαίτερης και πολύπλευρης αξίας, στη διοχέτευση του επισκέπτη στα περιβαλλοντικά πάρκα για πιο εξειδικευμένη γνώση και ψυχαγωγία και στην οργάνωση της πορείας του στην περιοχή του Νέστου, υποδεικνύοντας διαδρομές και οργανωμένα μονοπάτια που μπορεί να ακολουθήσει κανείς ανάλογα με τον χρόνο και τα ενδιαφέροντά του προκειμένου να γνωρίσει την περιοχή, να ανακαλύψει τις ιδιαιτερότητές της αλλά και να ψυχαγωγηθεί.

Προκειμένου τα πάρκα να μη λειτουργούν ανταγωνιστικά, αλλά συμπληρωματικά προς τις υπόλοιπες ενημερωτικές υποδομές, θα πρέπει να διαφοροποιήσουν τις υπηρεσίες και να εμπλουτίζουν τις μορφωτικές ευκαιρίες τόσο των κατοίκων, όσο και των επισκεπτών της περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η δημιουργία υποδομών που θα πραγματεύονται και θα προβάλλουν τα θέματα που σχετίζονται με το παραποτάμιο δάσος μέσα από μια διαφορετική οπτική και προσέγγιση.

- Στη θέση των πάρκων και στα γνωρίσματα του χώρου όπου εντάσσονται. Καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια διαμόρφωσης του σκοπού των δύο υποδομών έπαιξε η χωροθέτησή τους σε μια περιοχή ιδιαίτερου οικολογικού και αισθητικού ενδιαφέροντος, η ενσωμάτωση τμημάτων του φυσικού δάσους στην έκτασή τους, η γειτνίασή τους με τα δύο Κέντρα Πληροφόρησης, καθώς και η μεταξύ τους χωροταξική σχέση, εκατέρωθεν της κοίτης του ποταμού. Τα παραπάνω δεδομένα υπαγορεύουν τη δημιουργία υποδομών οι οποίες θα συνδιαλέγονται μεταξύ τους, βοηθώντας τον επισκέπτη να αποκτήσει ολοκληρωμένη και σαφή εικόνα του παραποτάμιου δάσους, να γνωρίσει τους τύπους οικοσυστημάτων που το συνθέτουν, να κατανοήσει τις ιδιαιτερότητες και τις αξίες τους, να ψυχαγωγηθεί και να ασκήσει ενδιαφέρουσες δραστηριότητες, άμεσα συναρτημένες από τη φύση.
- Στις προσφερόμενες για τη δημιουργία των πάρκων εκτάσεις. Η μορφή, το μέγεθος και η ποιότητα τόπου της επιλεγμένης έκτασης στο ανατολικό δασόκτημα του Νέστου ευνοεί τη δημιουργία ενός άρτια οργανωμένου και εκτεταμένου περιβαλλοντικού πάρκου, επιστημονικού και εκπαιδευτικού κατά κύριο λόγο χαρακτήρα, καθώς θα περιλαμβάνει, θα παρουσιάζει και θα αναλύει διεξοδικά όλους τους τύπους οικοτόπων που εντοπίζονται στην περιοχή, ακόμα και εκείνους που υπήρχαν στο παρελθόν και έχουν εξαφανισθεί μετά την εκχέρωση. Τελείως διαφορετικής μορφής, η επιλεγμένη έκταση της δυτικής όχθης καλείται να εξυπηρετήσει διαφορετικούς σκοπούς, δίδοντας περισσότερη έμφαση στην αναψυχή του επισκέπτη και στην έμμεση μεταφορά της γνώσης, καθώς ο χώρος θέτει διαφορετικούς κανόνες στη χωροθέτηση των φυτεύσεων και ευνοεί μια πιο ελεύθερη ανάπτυξη του θεματικού του περιεχομένου.
- Στις ανάγκες και προσδοκίες του δυνητικού κοινού. Καθώς, σύμφωνα με τα δεδομένα που προέκυψαν από την προσπάθεια καθορισμού των ομάδων – στόχων, οι υποδομές θα απευθύνονται στο ευρύ κοινό, είναι σαφές ότι θα πρέπει να οργανωθούν με τρόπο ώστε να ικανοποιούν τις προσδοκίες και να καλύπτουν τις ανάγκες ατόμων και ομάδων με διαφορετικά μεταξύ τους γνωρίσματα. Προς την κατεύθυνση αυτή, τα δύο Κέντρα θα πρέπει να στοχεύουν τόσο στην ικανοποιητική μεταφορά της επιστημονικής γνώσης και στην εκπαίδευση των επισκεπτών όσο και στην ψυχαγωγία.
- Στα οικονομικά δεδομένα που αφορούν στην οργάνωση και λειτουργία των δύο υποδομών. Τα οικονομικά δεδομένα αποτελούν έναν ακόμα καθοριστικό παράγοντα για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση αλλά και τη λειτουργία των περιβαλλοντικών πάρκων. Κατά τον προκαταρκτικό σχεδιασμό, το ύψος των διαθέσιμων κονδυλίων για την κάλυψη του κόστους επένδυσης θέτει ένα πλαίσιο δυνατοτήτων για τον καθορισμό των στόχων, του περιεχομένου και των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν για την ικανοποιητική μετάδοση της πληροφορίας. Καθοριστικής σημασίας, εξάλλου, είναι από το αρχικό στάδιο και η εξασφαλισμένη από οικονομικής πλευράς λειτουργία των υποδομών, μετά την οργάνωσή τους. Το ζήτημα αυτό προδιαγράφει, περιορίζει ή διευρύνει τις επιλογές των μελετητών-σχεδιαστών και αποτελεί καίριο παράγοντα για την επίτευξη των σκοπών των δύο υποδομών, αλλά και για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους.

Με βάση όλα τα παραπάνω στοιχεία, τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου καλούνται να εκπληρώσουν τους ακόλουθους σκοπούς:

- Να συμβάλλουν στην ανάπτυξη ενός οργανωμένου δικτύου υποδομών προστασίας, προβολής, ανάδειξης και αειφόρου ανάπτυξης του παραποτάμιου δάσους του Νέστου και της ευρύτερης περιοχής του δέλτα.
- Να οργανωθούν με τρόπο επιστημονικό και να αποτελέσουν προσομοίωση του παραποτάμιου δάσους, συμβάλλοντας στην αποκατάσταση της φυσικής του βλάστησης.
- Να σηματοδοτήσουν υπαίθρια εργαστήρια εκπαίδευσης, μάθησης και ψυχαγωγίας, παρέχοντας ουσιαστική και αναλυτική πληροφόρηση για το παραποτάμιο δάσος, εξασφαλίζοντας την άνετη περιήγηση του επισκέπτη, προσφέροντας τη δυνατότητα ευχάριστης παραμονής στον χώρο τους και προκαλώντας τον επισκέπτη να συμμετέχει σε ενδιαφέρουσες δραστηριότητες εμπνευσμένες από τον φυσικό πλούτο της περιοχής.
- Να εμπλουτίσουν τις μορφωτικές ευκαιρίες της τοπικής κοινωνίας, να συμβάλουν στην καλύτερη γνωριμία των κατοίκων με τις αξίες του φυσικού τους περιβάλλοντος και να τονώσουν την τοπική οικονομία με την προώθηση του αειφόρου τουρισμού.
- Να προσελκύσουν επισκέπτες που θα αντιπροσωπεύουν όλες τις ηλικίες, κοινωνικές τάξεις και επίπεδα μόρφωσης.

Οι επιμέρους σκοποί των δύο υποδομών σχετίζονται με την ανάγκη καταμερισμού του ρόλου και των παρεχόμενων υπηρεσιών, προκειμένου τα δύο πάρκα να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά μεταξύ τους. Τον καταμερισμό και τη διαφοροποίηση του ρόλου και των σκοπών τους υπαγορεύουν, εξάλλου, οι επιλεγμένες για τη δημιουργία των υποδομών εκτάσεις, το μέγεθός τους αλλά και η ποιότητα του εδάφους τους.

Έτσι, το πάρκο της ανατολικής όχθης καλείται να εξυπηρετεί περισσότερο εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, καθώς η επιλεγμένη για τη δημιουργία του έκταση προσφέρεται για τη φύτευση όλων των ειδών και τύπων οικοτόπων που εμφανίζονται στο παραποτάμιο δάσος και ευνοεί τη δημιουργία μιας ακριβούς προσομοίωσης του δάσους. Συνδυάζοντας την επιστημονική γνώση με την ψυχαγωγία, στοχεύει να σηματοδοτήσει ένα εργαστήριο έρευνας και εκπαίδευσης, που θα παρέχει ουσιαστική και αναλυτική πληροφόρηση για το παραποτάμιο δάσος και τη βλάστηση που το συνθέτει, καλύπτοντας τις ανάγκες και τις απαιτήσεις τόσο του ειδικού επισκέπτη, όσο και του ευρύ κοινού.

Αντίθετα, η έκταση που επιλέχθηκε για τη δημιουργία του δυτικού πάρκου, δεν ευνοεί την ανάπτυξη όλων των ειδών και τύπων βλάστησης, καθώς βρίσκεται πολύ κοντά στην όχθη του ποταμού. Συνεπακόλουθα οι φυτεύσεις που θα πραγματοποιηθούν θα αφορούν αποκλειστικά σε είδη που αναπτύσσονται κοντά στην κοίτη του ποταμού. Το γεγονός αυτό αποκλείει τη δυνατότητα μιας συνολικής και αναλυτικής παρουσίασης όλων των τύπων βλάστησης της περιοχής και κατευθύνει την υποδομή στον καθορισμό διαφορετικών σκοπών. Έτσι, το πάρκο αυτής της όχθης, καλείται να αποκαταστήσει ένα τμήμα του παραποτάμιου δάσους για να το θέσει στην υπηρεσία του κοινού, παρέχοντας τη δυνατότητα αναψυχής και μεταφέροντας με έμμεσο τρόπο την γνώση για τη λειτουργία, τη σπουδαιότητα και την πολύπλευρη αξία του δάσους.

4. ΤΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΚΩΝ

Το θεματικό περιεχόμενο των δύο περιβαλλοντικών πάρκων που θα δημιουργηθούν εκатέρωθεν της κοίτης του Νέστου, όπως και ο τρόπος οργάνωσής τους, υπαγορεύτηκε από μια σειρά παραγόντων σχετικών με:

- Τον βασικό σκοπό των υποδομών να αποτελέσουν προσομοίωση του παραποτάμιου δάσους και να συνθέσουν υπαίθρια εργαστήρια εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, όπου ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να έρθει σε άμεση επαφή με τα είδη δένδρων, θάμνων και αναρριχητικών φυτών που αναπτύσσονται στην περιοχή και να αποκτήσει μια βιωματική εμπειρία του φυσικού παραποτάμιου δάσους και των αξιών του. Η διαμόρφωση και η οργάνωση του περιεχομένου μιας υποδομής σχετίζεται άμεσα με τους σκοπούς τους οποίους θέτει.
- Τους επιμέρους σκοπούς που η κάθε υποδομή θέτει. Το ανατολικό πάρκο καλείται να προβάλει περισσότερο τον επιστημονικό και εκπαιδευτικό του χαρακτήρα χωρίς να παραβλέπεται ο ψυχαγωγικός του ρόλος, ενώ αυτό της δυτικής όχθης θα δίδει μεγαλύτερη έμφαση στην αναψυχή και στην έμμεση μεταφορά της γνώσης. Τα δεδομένα αυτά προδιαγράφουν σε μεγάλο βαθμό την οργάνωση του θεματικού περιεχομένου των δύο υποδομών.
- Τα γνωρίσματα, τις ανάγκες και τις προσδοκίες του κοινού που αναμένεται να στηρίξουν τη λειτουργία τους. Καθώς οι υποδομές θα απευθύνονται στο καλούμενο ευρύ κοινό, οι πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται κατά τρόπο εύληπτο, ελκυστικό και σαφή.
- Τις διαθέσιμες για τη δημιουργία των πάρκων επιφάνειες, την έκτασή τους και την ποιότητα τόπου που τις χαρακτηρίζει, καθώς το θεματικό περιεχόμενο των υποδομών στηρίζεται στις φυτεύσεις ειδών και τύπων οικοτόπων του φυσικού δάσους.
- Τη δημιουργία δύο περιβαλλοντικών πάρκων, τη γειτνίαση του καθενός με τα Κέντρα Υποδοχής Επισκεπτών και την ανάγκη δημιουργίας ενός οργανωμένου δικτύου προβολής του παραποτάμιου δάσους και των αξιών του. Προς την κατεύθυνση αυτή, κάθε υποδομή καλείται να διαφοροποιεί το θεματικό της περιεχόμενο και τις παρεχόμενες υπηρεσίες της, να συμπληρώνει και να εμπλουτίζει τις μορφωτικές ευκαιρίες, να συνδιαλέγεται με τις υπόλοιπες, προσεγγίζοντας από διαφορετική οπτική τον φυσικό πλούτο της περιοχής.

Επιπλέον, για τον προσδιορισμό και την οργάνωση του θεματικού περιεχομένου των πάρκων, συνυπολογίστηκε το γεγονός ότι οι δύο υποδομές θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών, προσφέροντας μια ποικιλία ειδικών λειτουργιών. Καλούνται έτσι, με τον κατάλληλο τρόπο οργάνωσης του περιεχομένου και των υπηρεσιών που θα παρέχουν, να αναδειχθούν σε κοινωνικά αποδεκτούς φορείς ενημέρωσης, γνώσης, εκπαίδευσης, έρευνας και ψυχαγωγίας.

Με βάση όλα τα προαναφερόμενα, το θεματικό περιεχόμενο των δύο πάρκων επιλέχθηκε να είναι επιστημονικά δομημένο και βασισμένο στη βλάστηση του παραποτάμιου δάσους και στον τρόπο που τα διάφορα είδη συνδυάζονται μεταξύ τους για να συνθέσουν τους τύπους οικοτόπων της περιοχής. Έτσι, η χωροταξική διάταξη των φυτεύσεων που θα πραγματοποιηθούν για τη δημιουργία των πάρκων θα συνάδει απόλυτα με τη φυσική διαδοχή των ζωνών βλάστησης του παρθένου δάσους.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, ο τρόπος οργάνωσης του θεματικού περιεχομένου των δύο πάρκων θα πρέπει να είναι ελκυστικός, ώστε να παρέχει τη δυνατότητα ευχάριστης και μεγαλύτερης παραμονής των επισκεπτών στα πάρκα και επομένως εμπλουτισμού της εμπειρίας και αύξησης των εσόδων της υποδομής.

Ειδικότερα, **το πάρκο του ανατολικού τομέα** θα αναπτύσσει το θεματικό του περιεχόμενο σε ζώνες, καθώς η ποιότητα τόπου της επιλεγμένης έκτασης αλλά και το μέγεθός της δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη φύτευση όλων των τύπων οικοτόπων που εμφανίζονται στο φυσικό παραποτάμιο δάσος και την αναλυτική τους παρουσίαση στον επισκέπτη. Επιπλέον ο τρόπος οργάνωσης του περιεχομένου του υπαγορεύτηκε και από την άμεση γειτνίαση του πάρκου με το Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών στο Εράσμιο, αλλά και από την ύπαρξη παλιών κοιτών του Νέστου στα όριά του.

Τον χώρο υποδοχής του επισκέπτη στο «τεχνητό» παραποτάμιο δάσος σηματοδοτεί ο περιβάλλον χώρος του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών, όπου θα χωροθετηθεί και η πύλη εισόδου στην περιφραγμένη έκταση του πάρκου. Στην ίδια περιοχή θα κατασκευασθούν όλες οι αναγκαίες για την υποδοχή και τη βέλτιστη εξυπηρέτηση του κοινού υποδομές, όπως ο χώρος στάθμευσης των οχημάτων, χώροι υγιεινής, υποδομές υπαίθριων δραστηριοτήτων, στεγασμένα καθιστικά, πινακίδες ενημέρωσης, προσανατολισμού, περιβαλλοντικής ερμηνείας κτλ.

Το Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών που θα τεθεί σε λειτουργία στο πλαίσιο του έργου αναλαμβάνει να προετοιμάσει και να εφοδιάσει κατάλληλα τον επισκέπτη για την είσοδο και διοχέτευσή του τόσο στο τεχνητό δάσος όσο και στο τμήμα του φυσικού δάσους που ενσωματώνεται στην έκταση του πάρκου. Ο εκθεσιακός του χώρος, κατάλληλα διαμορφωμένος και οργανωμένος σε πέντε βασικούς άξονες, θα φέρει σταδιακά τον επισκέπτη σε επαφή με το παραποτάμιο δάσος και τις αξίες του, με τα είδη βλάστησης που το συνθέτουν, τις ιδιομορφίες του καθενός και τον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται για να δημιουργήσουν τους τύπους οικοτόπων της περιοχής. Ο τελευταίος θεματικός άξονας της έκθεσης του Κέντρου επικεντρώνεται στο περιβαλλοντικό-εκπαιδευτικό πάρκο για να τεκμηριώσει την ανάγκη δημιουργίας του, να παρουσιάσει συνοπτικά τη δομή του, αλλά και τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν για τη δημιουργία του, να αναδείξει τον εκπαιδευτικό και επιστημονικό του χαρακτήρα, να ενημερώσει άρτια για τις δυνατότητες που παρέχει στο κοινό του.

Έχοντας αντλήσει όλη την πληροφορία που απαιτείται για να κινηθεί άνετα μέσα στο πάρκο και να αξιοποιήσει στο μέγιστο τις δυνατότητες που του προσφέρει, ο επισκέπτης θα διοχετεύεται εν συνεχεία στην περιφραγμένη έκταση για να αποκτήσει μια βιωματική εμπειρία του δάσους και της δομής του.

Καθώς το πάρκο καλείται να αποτελέσει προσομοίωση του παραποταμίου δάσους, θα περιλαμβάνει όλα τα είδη θάμνων και δένδρων που μετέχουν στη σύνθεσή του και τους τύπους οικοτόπων που αυτά δομούν. Έτσι, το θεματικό του περιεχόμενο οργανώνεται σε επιμέρους ενότητες, η πλειοψηφία των οποίων αντιπροσωπεύει τις φυσικές ζώνες βλάστησης που εντοπίζονται στο δάσος. Πιο συγκεκριμένα, τα 330 στρέμματα από τη συνολική έκταση του πάρκου χωρίστηκαν σε έξι επάλληλες ζώνες, στις οποίες θα πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες για τη δημιουργία του πάρκου φυτεύσεις. Με εξαίρεση την πρώτη από την είσοδο του πάρκου ζώνη -η οποία θα σηματοδοτεί ένα arboretum βλάστησης-, η σειρά και η αλληλουχία των υπόλοιπων ζωνών ακολουθεί τη φυσική διαδοχή των ειδών όσο απομακρυνόμαστε από την κοίτη του ποταμού. Ως σημείο αναφοράς για τη διαδοχή των ζωνών φύτευσης

χρησιμοποιείται η παλιά δευτερεύουσα κοίτη του ποταμού η οποία ορίζει το πάρκο στα ΒΑ. Τα υπόλοιπα 105 στρέμματα του πάρκου στα ΝΑ αφορούν τμήμα του φυσικού δάσους. Το τμήμα αυτό, το οποίο θα παραμείνει ανέγγιχτο από επεμβάσεις, αντιπροσωπεύει μια ξεχωριστή θεματική ενότητα του πάρκου.

Πιο αναλυτικά:

Η πρώτη ζώνη βλάστησης σηματοδοτεί και την εισαγωγική θεματική ενότητα του πάρκου, καθώς αναλαμβάνει μια συνολική παρουσίαση των ειδών δένδρων και θάμνων που αναπτύσσονται στο φυσικό δάσος. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα arboretum ειδών δένδρων και θάμνων, το οποίο θα καταλαμβάνει 30 περίπου στρέμματα, θα αναπτύσσεται σε όλο σχεδόν το πλάτος της έκτασης του πάρκου και θα περιλαμβάνει τα 26 συνολικά είδη δέντρων και τα 15 είδη θάμνων που συνθέτουν το παραποτάμιο δάσος. Η έκταση της ζώνης αυτής θα είναι χωρισμένη σε τετράγωνα του ενός και μισού στρέμματος, για κάθε είδος δένδρου και θάμνου αντίστοιχα. Έτσι, οι νεοφυτείες κάθε είδους θα είναι οργανωμένες σε ομάδες, ώστε να δίδεται η εντύπωση συστάδας. Με τον τρόπο αυτό και με τη βοήθεια μονοπατιών που θα καθιστούν σαφή τα όρια μεταξύ των συστάδων κάθε είδους, αλλά και κατάλληλων επεξηγηματικών σημάνσεων, ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει ξεχωριστά το κάθε είδος που αναπτύσσεται στο φυσικό δάσος, να εξοικειωθεί με τη μορφολογία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, προτού διοχετευθεί στις επόμενες θεματικές ενότητες για να αντλήσει πιο εξειδικευμένη γνώση σχετική με τη σύνθεση και την κατανομή των τύπων οικοτόπων του φυσικού δάσους.

Έχοντας αναλύσει τη βλάστηση του παραποτάμιου δάσους στα επιμέρους συστατικά της, η πρώτη θεματική ενότητα της υποδομής παραδίδει τη σκυτάλη σε πέντε διαδοχικές θεματικές ενότητες τις οποίες συνθέτουν ισάριθμες ζώνες βλάστησης, αντιπροσωπευτικές των τύπων οικοτόπων του φυσικού δάσους. Οι πέντε αυτές κύριες ενότητες του πάρκου αναλαμβάνουν να συνδυάσουν τη γνώση που άντλησε ο επισκέπτης στην εισαγωγική ενότητα και μέσα από τη διαδοχή τους να συνθέσουν μια πιστή προσομοίωση του δάσους.

Έτσι, η δεύτερη κατά σειρά ζώνη που θα φυτευτεί, θα αποτελεί απομίμηση του σκληρόξυλου δάσους του Νέστου, περιλαμβάνοντας όλα τα είδη που μετέχουν στη σύνθεσή του. Με κυρίαρχα είδη τον φράξο και την ποδισκοφόρο δρυ, η συγκεκριμένη ζώνη βλάστησης, αναλαμβάνει να αναλύσει στον επισκέπτη όλα τα θέματα που σχετίζονται με τα σκληρόξυλα δάση. Να τον φέρει σε άμεση επαφή με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, να του εξηγήσει τους παράγοντες και τις συνθήκες που απαιτούνται για τη δημιουργία τους, να του παρέχει χρήσιμες και ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την ποιότητα του ξύλου τους και την αξιοποίησή του στην καθημερινή πρακτική.

Ακολουθώντας τη φυσική διαδοχή των ζωνών βλάστησης και καθώς μειώνεται η απόσταση από την κοίτη του ποταμού, η τρίτη θεματική ζώνη - ενότητα του πάρκου, αντιπροσωπεύει την μεικτή ζώνη σκληρόξυλων και μαλακόξυλων ειδών που εντοπίζεται στο φυσικό δάσος. Η ζώνη αυτή χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία των σκληρόξυλων ειδών και την σποραδική ανάμεσά τους παρουσία ειδών μαλακού ξύλου, όπως η λευκή λεύκη και συνοδά είδη (πχ. καρυδιές). Ο τρόπος οργάνωσης της συγκεκριμένης ζώνης με τα κατάλληλα μέσα, θα βοηθή τον επισκέπτη που περιηγείται μέσα στα όριά της, να κατανοήσει τη διαφοροποίησή της από την προηγούμενη και τους λόγους που την υπαγορεύουν.

Η επόμενη - τέταρτη κατά σειρά ζώνη βλάστησης που θα φυτευτεί αντιπροσωπεύει μια, επίσης, μεικτή ζώνη μαλακόξυλων και σκληρόξυλων ειδών που εμφανίζεται στο παραποτάμιο δάσος, η οποία όμως διαφοροποιείται

σαφώς από την προηγούμενη ως προς την αναλογία των ειδών που μετέχουν στη σύνθεσή της. Έτσι, η οργάνωση της συγκεκριμένης ζώνης θα βοηθά τον επισκέπτη να αντιληφθεί ότι όσο πλησιάζουμε προς την κοίτη του ποταμού, η εικόνα της βλάστησης αρχίζει να αντιστρέφεται. Αν και τα είδη εξακολουθούν να είναι τα ίδια με αυτά της προηγούμενης ζώνης, η αναλογία τους είναι τελείως διαφορετική, καθώς εδώ κυριαρχούν τα μαλακόξυλα είδη, ενώ τα σκληρόξυλα έχουν πλέον σποραδική εμφάνιση.

Η πέμπτη ζώνη βλάστησης του πάρκου θα αποτελεί προσομοίωση του μαλακόξυλου δάσους που αναπτύσσεται κοντά στην κοίτη του Νέστου, όπου το έδαφος είναι ελαφρύ, φτωχό σε θρεπτικά στοιχεία και κατακλύζεται για μεγάλο χρονικό διάστημα από νερό. Έτσι, τα δέντρα που θα συνθέτουν τη ζώνη αυτή αφορούν αποκλειστικά μαλακόξυλα είδη, όπως το σκλήθρο, η λευκή λεύκη και τις μαύρες λεύκες. Πληροφορίες ανάλογες με αυτές που δίδονται στη ζώνη των σκληρόξυλων, θα δίδονται και εδώ προκειμένου ο επισκέπτης να αποσαφηνίσει τις μεταξύ τους διαφορές και να κατανοήσει τους λόγους που ευνοούν την ανάπτυξη της κάθε ζώνης.

Η έκτη και τελευταία ζώνη των φυτεύσεων θα αναπτύσσεται κατά μήκος της παλιάς, ξερής σήμερα, κοίτης του Νέστου. Το πλάτος της είναι πολύ μικρότερο σε σχέση με αυτό των προηγούμενων ζωνών και φτάνει τα 40 περίπου μέτρα. Το κυρίαρχο είδος της ζώνης αυτής, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο φυσικό δάσος, θα είναι οι ιτιές που αναπτύσσονται σε μια πολύ στενή ζώνη κατά μήκος των ποταμών.

Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, ως σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη των ζωνών βλάστησης την παλιά κοίτη του Νέστου, το πάρκο της ανατολικής όχθης θα δίδει στον επισκέπτη τη δυνατότητα όχι απλώς να αποσαφηνίσει την εικόνα που κάθε ζώνη του δάσους συνθέτει αλλά και να κατανοήσει απόλυτα τη διαδοχή των ειδών της φυσικής βλάστησης, όπως και τους κανόνες που τη διέπουν, αντλώντας χρήσιμη πληροφόρηση για τα γνωρίσματα, τις ιδιαιτερότητες και την αξία της κάθε μιας.

Οι παραπάνω ζώνες βλάστησης θα χωρίζονται μεταξύ τους με διάκενα, τα οποία ταυτίζονται και με τα κύρια μονοπάτια που θα μπορεί να ακολουθήσει ο επισκέπτης για να περιηγηθεί μέσα στο πάρκο. Μονοπάτια θα υπάρχουν επίσης τόσο μέσα στην έκταση κάθε ζώνης βλάστησης, όσο και περιμετρικά, ενώ ένα κεντρικό μονοπάτι θα τέμνει όλες τις ζώνες του πάρκου από την είσοδό του ως την παλιά κοίτη του Νέστου, παρέχοντας τη δυνατότητα μιας γρήγορης διάσχισης του περιβαλλοντικού πάρκου.

Σημάνσεις κατεύθυνσης σε κομβικά σημεία θα βοηθούν τον επισκέπτη να εξερευνήσει το πάρκο επιλέγοντας όποια διαδρομή επιθυμεί ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τον διαθέσιμο χρόνο του. Πινακίδες πληροφόρησης και περιβαλλοντικής ερμηνείας θα παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες για κάθε τύπο οικοτόπου, θα αναλύουν δύσκολους επιστημονικούς όρους, θα παραθέτουν ελκυστικές πληροφορίες και αποσπάσματα αρχαίων μύθων για τα είδη των δέντρων, θα επεξηγούν ενδιαφέρουσες ιδιότητές τους και θα αναλύουν τις ποικίλες χρήσεις τους. Υπαίθρια παιχνίδια και ενδιαφέρουσες δραστηριότητες, εμπνευσμένες από την κάθε ενότητα βλάστησης, θα βοηθούν μικρούς και μεγάλους να επεξεργαστούν τη γνώση που άντλησαν και να την καταχωρίσουν ικανοποιητικά στη μνήμη τους, να ψυχαγωγηθούν και να ζήσουν μια συναρπαστική εμπειρία.

Μία διαφορετική, τέλος, και ανεξάρτητη θεματική ενότητα θα αντιπροσωπεύει το τμήμα του παρθένου δάσους που ενσωματώνεται στην έκταση του πάρκου. Το τμήμα αυτό, συνολικής έκτασης 105 στρεμμάτων, θα παραμείνει ανέγγιχτο

από επεμβάσεις, ώστε να διατηρήσει την φυσική του μορφή. Η κατάλληλη, ωστόσο, διαμόρφωση κάποιων φυσικών μονοπατιών, καθώς και η οργάνωσή τους με τις απαραίτητες πινακίδες σήμανσης και περιβαλλοντικής ερμηνείας, κρίνεται αναγκαία για την οργανική σύνδεση του συγκεκριμένου τμήματος με την υπόλοιπη έκταση του πάρκου. Η περιήγηση σε επιλεγμένα και αυστηρά καθορισμένα σημεία της έκτασής του, θα βοηθήσει τον επισκέπτη να αποκτήσει μια βιώματική εμπειρία του φυσικού δάσους Νέστου, προκειμένου να ανακαλύψει τα μυστικά και τις αξίες του, να το συγκρίνει με το τεχνητό, να συνθέσει και να επιβεβαιώσει τις πληροφορίες που του δόθηκαν, να αντιληφθεί την ανάγκη προστασίας και ορθής χρήσης και διαχείρισής του.

Αντίστοιχα, **το πάρκο του δυτικού τομέα**, συνολικής έκτασης 150 στρεμμάτων, θα οργανώνει το θεματικό του περιεχόμενο με βάση την έκταση και τη μορφή του χώρου που έχει επιλεγεί για τη δημιουργία του, την ποιότητα τόπου, καθώς και τους ειδικότερους σκοπούς του, οι οποίοι συνδέονται περισσότερο με την ευαισθητοποίηση και ψυχαγωγία του κοινού και λιγότερο με την επιστημονική του διάσταση. Οι φυτεύσεις εδώ αφορούν σχεδόν αποκλειστικά μαλακόξυλα είδη. Καθώς βρισκόμαστε πολύ κοντά στην κύρια κοίτη του Νέστου, η ποιότητα τόπου δεν ευνοεί την ανάπτυξη σκληρόξυλων ειδών. Τα μαλακόξυλα είδη θα φυτευτούν σε ομάδες, όπως ακριβώς αναπτύσσονται και στο φυσικό δάσος. Οι φυτεύσεις θα πραγματοποιηθούν στα χέρσα τμήματα της επιλεγμένης έκτασης, εκατέρωθεν του υπολειμματικού τμήματος του αρχέγονου δάσους.

Οργανωμένα μονοπάτια, πινακίδες σήμανσης, προσανατολισμού, περιβαλλοντικής ερμηνείας, περίπτερα πληροφόρησης σε επιλεγμένα σημεία, υπαίθριες δραστηριότητες για μικρούς και μεγάλους, ειδικά διαμορφωμένοι για τη συγκέντρωση και διάχυση του κοινού χώροι, θα εξασφαλίζουν την άνετη και ασφαλή κίνηση του επισκέπτη μέσα στην περιφραγμένη έκταση του πάρκου, θα οργανώνουν την περιήγησή του σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τον διαθέσιμο χρόνο του, θα του παρέχουν μεστή και ολοκληρωμένη πληροφόρηση για τα είδη της περιοχής και τις ιδιαιτερότητές τους, θα τον βοηθούν να αντιληφθεί την ανάγκη προστασίας και ορθής διαχείρισης του δάσους, θα του προσφέρουν ψυχαγωγία και θα εξασφαλίζουν την ευχάριστη παραμονή του στο περιβαλλοντικό πάρκο.

Την κύρια περιοχή επεμβάσεων, όπου θα χωροθετηθεί η πλειοψηφία των αναγκαίων υποδομών υποδοχής, ενημέρωσης και διάχυσης των επισκεπτών στο πάρκο, σηματοδοτεί το βόρειο τμήμα της επιλεγμένης έκτασης.

Επιπλέον, ο χώρος αναψυχής του δασοκτήματος θα συνδεθεί οργανικά με το πάρκο, για να καλύψει τις ανάγκες εξυπηρέτησης του κοινού, με τη συντήρηση των υφιστάμενων κατασκευών που τον οργανώνουν.

Το τμήμα, τέλος, του φυσικού δάσους το οποίο ενσωματώνεται στην έκταση του πάρκου, σηματοδοτώντας τον πυρήνα του, θα παραμείνει ανέγγιχτο από επεμβάσεις ώστε να διατηρήσει αναλλοίωτη τη δομή του. Κάποια, ωστόσο, φυσικά ανοίγματα και μικρά ξέφωτα θα αξιοποιηθούν για να καταστήσουν εφικτή την πρόσβαση του κοινού, για να διευκολύνουν, να οργανώνουν αλλά και να ελέγχουν την πορεία του μέσα στο φυσικό δάσος, προκειμένου ο επισκέπτης να αποκτήσει μια προσωπική εμπειρία του πλούτου του.

5. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΚΩΝ

5.1. Οργάνωση του τρόπου λειτουργίας των πάρκων

Ένας από τους σκοπούς της παρούσας μελέτης είναι και η αδρομερής παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο προτείνεται να οργανωθούν και να λειτουργήσουν τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου και, ειδικότερα, ο σχεδιασμός ενός ενδεικτικού οργανογράμματος, η παρουσίαση στοιχείων για τους τρόπους οργάνωσης της επίσκεψης, για το πλαίσιο και το ωράριο λειτουργίας, για τον τρόπο προβολής και διαφήμισης και για τις υποστηρικτικές υπηρεσίες, αλλά και για τον καθορισμό των δαπανών εργασιών συντήρησης.

Οι τρόποι οργάνωσης της επίσκεψης

Η ύπαρξη ξεναγού στην περιφραγμένη έκταση των δύο πάρκων θεωρείται σημαντική και απαραίτητη για την επίτευξη της μέγιστης κατανόησης και απόλαυσης από τον επισκέπτη. Παρόλα αυτά καθώς η ύπαρξη καταρτισμένου προσωπικού σε καθημερινή βάση στα δύο περιβαλλοντικά πάρκα ενδεχομένως να μην είναι πάντα εφικτή, ο τρόπος οργάνωσής τους και η ανάπτυξη του θεματικού τους περιεχομένου είναι προσανατολισμένος προς την ανεξάρτητη επίσκεψη, ώστε να αντιμετωπισθούν τέτοιες καταστάσεις. Εναλλακτικά μονοπάτια και διαδρομές, πινακίδες προσανατολισμού, ενημέρωσης και περιβαλλοντικής ερμηνείας σε καίρια σημεία των πάρκων θα βοηθούν τον επισκέπτη να κινηθεί άνετα και με ασφάλεια μέσα στα πάρκα, να οργανώσει την περιήγησή του όπως ο ίδιος επιθυμεί και να αποκτήσει μια προσωπική εμπειρία του δάσους και των ιδιαίτερων γνωρισμάτων του. Επιπλέον, από άποψη μουσειακής εκπαίδευσης ενηλίκων είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο επισκέπτης να μην καθοδηγείται στην περιφραγμένη έκταση, αλλά να κινείται ανεξάρτητα ώστε να αποκομίζει σταδιακά την πληροφορία που επιθυμεί σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τον διαθέσιμο χρόνο του.

Με βάση τα παραπάνω, για την πρώτη ομάδα στόχο, αυτή των «ανεξάρτητων επισκεπτών», κρίνεται προτιμότερο η επίσκεψη τους στα πάρκα να οργανώνεται με τον τρόπο που οι ίδιοι επιθυμούν και να επαφίεται στα ενδιαφέροντα και στην κρίση του καθενός.

Όσον αφορά στη δεύτερη ομάδα στόχο, αυτή δηλαδή που συνθέτει τις «ομαδικές επισκέψεις», η οργάνωση της περιήγησής τους στην έκταση των πάρκων κρίνεται, σε ορισμένες περιπτώσεις χρήσιμη και περισσότερο εποικοδομητική από την ανεξάρτητη επίσκεψη. Αυτό ισχύει κυρίως για τις σχολικές ομάδες και λιγότερο για τις ομαδικές επισκέψεις ενηλίκων ατόμων. Έτσι για τις επισκέψεις σχολείων στα περιβαλλοντικά πάρκα κρίνεται σκόπιμη η ύπαρξη ενός υπεύθυνου, ο οποίος είναι προτιμότερο να μην είναι απλός ξεναγός, αλλά παιδαγωγός ή εξειδικευμένος μουσειοπαιδαγωγός, λόγω των μαθησιακών ιδιαιτεροτήτων που είναι αυτονόητο πως έχουν οι ανήλικοι σε σχέση με τους ενήλικους επισκέπτες. Επιπλέον, ένας εξειδικευμένος υπεύθυνος θα μπορεί καλύτερα απ' ό,τι ένας απλός ξεναγός να διατηρήσει την έννοια της ομαδικής επίσκεψης στους μαθητές ώστε να μην κυκλοφορούν ανεξέλεγκτα στο χώρο. Η «ξενάγηση» των σχολικών τάξεων από τον υπεύθυνο μπορεί να αφορά είτε μια απλή ξενάγηση, είτε την πραγματοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος και δραστηριοτήτων κατά το οποίο ο υπεύθυνος της ξενάγησης θα πρέπει να έχει προμελετήσει έναν ιδιαίτερο τρόπο παρουσίασης των θεμάτων που πραγματεύονται τα περιβαλλοντικά πάρκα.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει να έχει συγκεκριμένη θεματολογία και δομή, με πρόλογο, κυρίως θέμα και επίλογο, όπως ακριβώς μια έκθεση ιδεών.

Ενδεικτικά, στο πρώτο μέρος, τον πρόλογο, ο υπεύθυνος θα πρέπει να συγκεντρώσει τους μαθητές στην είσοδο των περιβαλλοντικών πάρκων και να τους προϊδεάσει για το θεματικό περιεχόμενο και τον τρόπο οργάνωσης των πάρκων αλλά και του προγράμματος. Κατόπιν, θα τους μοιράσει ειδικά φυλλάδια με ερωτήσεις, κρυπτόλεξα και άλλες ανάλογες δραστηριότητες για να τα συμπληρώσουν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης. Το κυρίως μέρος αφορά στην περιήγηση στον χώρο των πάρκων και στην επιλεκτική παρουσίαση των θεμάτων που πραγματεύονται. Ο υπεύθυνος θα πρέπει να θέτει ερωτήματα που οι μικροί επισκέπτες θα μπορούν να απαντήσουν με βάση αυτά που βλέπουν γύρω τους και να τους βοηθά να συμπληρώσουν τα φυλλάδια που τους μοιράστηκαν. Μετά την επίσκεψη, στον «επίλογο» του προγράμματος, θα τους συγκεντρώνει σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο και θα τους αναθέτει μια δραστηριότητα σχετική με την επίσκεψή τους, όπως για παράδειγμα να ζωγραφίσουν κάτι που τους εντυπωσίασε κατά τη διάρκεια της περιήγησής τους και να το παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους. Βεβαίως, με τη δημιουργία των πάρκων και την εξέλιξή τους στον χρόνο θα πρέπει να σχεδιασθούν εκπαιδευτικές δραστηριότητες για ποικίλα ηλικιακά και μορφωτικά επίπεδα καθώς και βάσει του διαθέσιμου χρόνου (π.χ δραστηριότητες για μικρά παιδιά, για δημοτικά, γυμνάσιο και λύκειο, δραστηριότητες βιωματικής προσέγγισης και παιγνιώδους μάθησης κ.λπ.).

Το ωράριο λειτουργίας των πάρκων

Το πρόγραμμα λειτουργίας ενημερωτικών υποδομών διαμορφώνεται με βάση τις ανάγκες του κοινού στο οποίο απευθύνονται. Έτσι, ο καθορισμός των ημερών και ωρών λειτουργίας των περιβαλλοντικών πάρκων του Νέστου θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την εξυπηρέτηση και των δύο ομάδων στόχων. Προς αυτή την κατεύθυνση, τα δύο πάρκα θα πρέπει να λειτουργούν καθημερινά. Εάν, βέβαια, για λόγους διαχείρισης (π.χ. καθαρισμοί μονοπατιών) προκύπτει πως κάποια μέρα της εβδομάδας ή περίοδο του έτους, οι χώροι θα πρέπει να είναι κλειστοί, αυτή δεν πρέπει να είναι μέσα στο Σαββατοκύριακο. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, τα οργανωμένα περιβαλλοντικά πάρκα παγκοσμίως, όπως και οι λοιπές ενημερωτικές υποδομές, είναι ανοιχτά στο κοινό τους τα Σαββατοκύριακα, καθώς οι περισσότεροι ανεξάρτητοι επισκέπτες αναμένονται συνήθως τις ημέρες αυτές, λόγω του ελεύθερου χρόνου που έχουν στη διάθεσή τους.

Ωστόσο, το Σαββατοκύριακο δεν αναμένονται επισκέψεις σχολικών τάξεων, καθώς τα σχολεία πραγματοποιούν επισκέψεις σε ανάλογες υποδομές κυρίως τις ημέρες που λειτουργούν, δηλαδή τις καθημερινές, είτε πρόκειται για απλή επίσκεψη είτε για την πραγματοποίηση εκπαιδευτικού προγράμματος.

Επιθυμητό θα ήταν, επίσης, τα πάρκα να παραμένουν ανοιχτά, σε περιόδους αργιών και εορτών, εκτός ίσως από κάποιες αναπόφευκτες εξαιρέσεις, όπως την ημέρα των Χριστουγέννων ή του Πάσχα, μια και για τις ημέρες αυτές ισχύουν οι ίδιες συνθήκες με τα Σαββατοκύριακα και αναμένεται να υπάρχει μεγαλύτερη προσέλευση επισκεπτών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω και συνυπολογίζοντας το γεγονός ότι πρόκειται για υπαίθριους χώρους, ένα ενδεικτικό ωράριο λειτουργίας είναι τα πάρκα να είναι ανοιχτά καθημερινά, 08.00-16.30 τους χειμερινούς μήνες και 08.00 – 20.00 τους καλοκαιρινούς, το οποίο μπορεί να υλοποιηθεί με δύο βάρδιες για το προσωπικό (07.30-14.00 και 14.00-20.30). Το περιθώριο μισής ώρας πριν και μετά το ωράριο για το κοινό απαιτείται για τη διευθέτηση ζητημάτων λειτουργίας των πάρκων, που πρέπει να γίνονται σε εργάσιμες για το προσωπικό ώρες, αλλά όχι σε ώρες λειτουργίας του για το κοινό.

Η φέρουσα ικανότητα των πάρκων

Η έκταση των περιβαλλοντικών πάρκων, το θεματικό τους περιεχόμενο, ο τρόπος οργάνωσης και η μεγάλη ποικιλία των παρεχόμενων υπηρεσιών καθιστούν τις δύο υποδομές ικανές να δεχτούν και να διοχετεύσουν το δυνητικό κοινό στην περιφραγμένη έκτασή τους, χωρίς να απαιτούνται ιδιαίτεροι περιορισμοί σχετικοί με τη ροή των επισκεπτών.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στην προσέλευση των ανεξάρτητων επισκεπτών, κρίνεται ότι δεν απαιτείται ρύθμιση της κίνησης και της διοχέτευσής τους μέσα στον χώρο, καθώς η έκταση των πάρκων και οι δυνατότητες που παρέχει το θεματικό τους περιεχόμενο είναι τέτοιες ώστε δεν αναμένεται να δημιουργηθούν προβλήματα. Εξάλλου, η οργάνωση των πάρκων στηρίζεται στη δυνατότητα του επισκέπτη να κινηθεί και να περιηγηθεί ελεύθερος μέσα στον χώρο, με μόνη δέσμευση να τηρήσει τους κανονισμούς λειτουργίας των υποδομών.

Για τις επισκέψεις ομάδων και κυρίως μαθητικών τάξεων, ωστόσο, απαιτείται από το προσωπικό των πάρκων έλεγχος της ροής τους στον χώρο. Ο έλεγχος αυτός αφορά στην πρόβλεψη των ομαδικών επισκέψεων, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με συνεννόηση εκ των προτέρων και ραντεβού για συγκεκριμένη ημέρα και ώρα προσέλευσης. Την ευθύνη για τη ρύθμιση των ραντεβού θα έχει ο υπεύθυνος πληροφόρησης ή, αν δεν υπάρχει η δυνατότητα για σχετικό υπάλληλο, ο υπεύθυνος κάθε πάρκου, ή και οι δύο εκ περιτροπής, με βάση ένα ημερολόγιο όπου θα σημειώνονται οι ώρες και ημέρες των ομαδικών επισκέψεων.

Η ρύθμιση της ροής των ομαδικών επισκέψεων κρίνεται αναγκαίος κυρίως για το πάρκο της ανατολικής όχθης, καθώς η λειτουργία του συνδέεται με τη λειτουργία του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών, ο εκθεσιακός χώρος του οποίου αναλαμβάνει την εισαγωγή και τη διοχέτευση του επισκέπτη στο πάρκο.

5.2. Οργάνωση του τρόπου διοίκησης και διαχείρισης των πάρκων

Η οργανωτική δομή

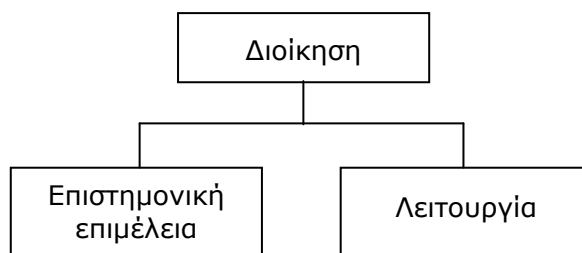
Η οργάνωση αποτελεί ζωτικό στοιχείο ανάπτυξης και εξέλιξης μιας υποδομής. Χωρίς την κατάλληλη οργάνωση, τα περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου δεν θα είναι σε θέση να συντηρηθούν, να λειτουργήσουν ικανοποιητικά, να αναδείξουν την φυσιογνωμία και το θεματικό τους περιεχόμενο, να επιτύχουν την οικονομική τους βιωσιμότητα. Χωρίς οργάνωση, η εμπιστοσύνη και το ενδιαφέρον του κοινού κινδυνεύουν να χαθούν και μαζί τους οι ίδιες οι υποδομές.

Για την οργάνωση της διοίκησης και διαχείρισης των πάρκων απαιτείται ανθρώπινο δυναμικό ποικίλου μορφωτικού επιπέδου, γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων, η σύνθεση των οποίων και η μεταξύ τους ισορροπία θα συμβάλουν στη σωστή λειτουργία των υποδομών.

Τα δύο πάρκα, όπως κάθε σύγχρονη υποδομή, καλούνται να προσφέρουν πολλές ειδικές λειτουργίες να είναι φορείς ενημερωτικοί, εκπαιδευτικοί, συστηματικοί στη φροντίδα του θεματικού τους περιεχομένου, ψυχαγωγικοί και κοινωνικά αποδεκτοί. Για να αντεπεξέλθουν σε όλες αυτές τις συχνά αντιφατικές απαιτήσεις (π.χ. η εκπαιδευτική λειτουργία σε αντίφαση με την ψυχαγωγική λειτουργία) θα πρέπει να εφαρμόσουν σύγχρονες μεθόδους και να χρησιμοποιήσουν στη διοίκησή τους αρχές της επιστημονικής έρευνας, των οικονομικών, της νομικής, της εκπαίδευσης. Το έργο επικοινωνίας - ερμηνείας που προσφέρουν, δεν πρέπει να περιορίζεται στην οργάνωση του θεματικού τους περιεχομένου, που βεβαίως αποτελεί τον βασικό δίαυλο επικοινωνίας και μετάδοσης μηνυμάτων στους επισκέπτες. Η ικανοποιητική επικοινωνία με το κοινό τους απαιτεί τον συνυπολογισμό όλων των στοιχείων που συνθέτουν την εικόνα των υποδομών και τη συνολική εμπειρία της επίσκεψης στον χώρο τους. Στα στοιχεία αυτά ανήκουν: η διαμόρφωση του χώρου, η γενική ατμόσφαιρα, η προσοχή που δίνεται στην άνεση, στον προσανατολισμό και στη γενικότερη καθοδήγηση του επισκέπτη, η συμπεριφορά του προσωπικού κ.ά.

Η οργανωτική δομή των περιβαλλοντικών πάρκων του Νέστου θα πρέπει να καθοριστεί από τον αρμόδιο φορέα διαχείρισης, ο οποίος θα φέρει και την ευθύνη λειτουργίας τους. Ο αρμόδιος φορέας διαχείρισης στην προκειμένη περίπτωση θα μπορούσε να είναι είτε το δασαρχείο Καβάλας, είτε η τοπική αυτοδιοίκηση, είτε ο φορέας διαχείρισης της περιοχής.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η οργανωτική δομή κάθε σύγχρονης υποδομής, ανεξαρτήτως του φορέα στον οποίο υπάγεται και από τον οποίο διοικείται η υποδομή, είτε είναι ιδιωτική, είτε δημόσια ή υπό την ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης, θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τρία συστατικά στοιχεία:

Οι παραπάνω τομείς συνθέτουν τα βασικά συστατικά μιας υποδομής, καθώς, αν και μπορεί να διαφέρουν ως προς τις αρμοδιότητες των αντίστοιχων θέσεων εργασίας ή ως προς τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων, καλύπτουν όλες τις λειτουργικές ανάγκες της υποδομής.

Τα άτομα επισκέπτονται μια ενημερωτική υποδομή για διάφορους λόγους, απλούς ή πιο σύνθετους. Για να πάρουν πληροφορίες, να συναντήσουν φίλους, να ξεναγήσουν τους φιλοξενούμενους επισκέπτες στην πόλη τους, για μια εκπαιδευτική επίσκεψη των παιδιών από τους γονείς, για την ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας, για να νιώσουν το πνεύμα και το κλίμα του τόπου κ.ά. Σε όλες τις περιπτώσεις, ωστόσο, το αίτημα για μια συνολικά ικανοποιητική εμπειρία, για χρήσιμες και πρωτότυπες υπηρεσίες, μέσα σε ένα πλαίσιο σωστής οργάνωσης, παραμένει κοινό.

Έτσι, το διοικητικό σχήμα των περιβαλλοντικών πάρκων θα πρέπει να μπορεί να εξασφαλίσει το ξεκίνημα της λειτουργίας των υποδομών με τρόπο δυναμικό, ώστε να αναπτυχθούν οι απαραίτητες προοπτικές εξέλιξης.

Οι βασικότερες λειτουργίες και θέσεις εργασίας για τα περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

Διεύθυνση

Ο διευθυντής έχει συντονιστικό και καθοδηγητικό ρόλο μέσα από την γνώση του ειδικού αντικειμένου των υποδομών. Ο διευθυντής, λοιπόν, θα πρέπει να είναι άτομο με διοικητικές και δημιουργικές ικανότητες και αρμοδιότητες. Οι βασικές του αρμοδιότητες περιλαμβάνουν τον έλεγχο και συντονισμό της εργασίας των ατόμων με εκτελεστικές αρμοδιότητες, ώστε να εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία των πάρκων, τη διαχείριση των υποδομών, τόσο από άποψη οικονομικού ελέγχου (δηλαδή των εσόδων από το πωλητήριο και τα εισιτήρια) όσο και από άποψη προώθησης των υποδομών και αύξησης της επισκεψιμότητάς τους (δηλαδή, γνωστοποίηση της ύπαρξής τους και ανάπτυξη σχέσεων με την τοπική κοινωνία, προκειμένου για την προσέγγισή της). Επιπλέον, είναι υπεύθυνος για τη χάραξη της πολιτικής των πάρκων, για την εξασφάλιση χρηματοδότησης, για τον οργανωτικό σχεδιασμό, για τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, για τον συντονισμό δραστηριοτήτων κ.λπ. Το μάρκετινγκ και οι δημόσιες σχέσεις είναι δύο λειτουργίες μεγάλης σπουδαιότητας υπό την ευθύνη της Διεύθυνσης. Το μάρκετινγκ είναι μία διαδικασία της οργάνωσης και διοίκησης που επιβεβαιώνει τον σκοπό των πάρκων και δημιουργεί τη δυνατότητα για αποτελεσματική αναγνώριση και ικανοποίηση των αναγκών των επισκεπτών του.

Στην περίπτωση των υποδομών του Νέστου και καθώς αποτελούν τμήματα ενός ενιαίου δικτύου προτείνεται ο συντονισμός υπό την αιγίδα του Δασαρχείου Καβάλας και με τη συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης, για το σύνολο των υποδομών.

Εκπαιδευτική λειτουργία

Από τις διάφορες λειτουργίες μια υποδομής, η μαθησιακή είναι από τις σημαντικότερες. Η νέα βάση πάνω στην οποία λειτουργούν οι υποδομές ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού τοποθετείται ανάμεσα στον χώρο της εκπαίδευσης και σε εκείνον της βιομηχανίας, ψυχαγωγίας, και τουρισμού. Η ψυχαγωγία, όμως, που προσφέρουν οι υποδομές είναι στενά συνδεδεμένη με τη μάθηση. Μια υπηρεσία που το κοινό αναγνωρίζει ότι έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ποιότητας και διάρκειας. Αυτή η δυνατότητα των ενημερωτικών υποδομών για παροχή εκπαιδευτικού έργου μπορεί να τους εξασφαλίσει μια ανταγωνιστική θέση στο πλαίσιο της βιομηχανίας ψυχαγωγίας. Ο εκπαιδευτικός τομέας των περιβαλλοντικών πάρκων θα σχεδιάζει, θα

εφαρμόζει, θα συντονίζει και θα αξιολογεί τα εκπαιδευτικά προγράμματα, με σκοπό τη βελτίωση της πρόσβασης του κοινού στις πληροφορίες και στην ερμηνεία του θεματικού περιεχομένου των υποδομών. Τα προγράμματα μπορεί να χρησιμοποιούν μια ποικιλία μέσων και τεχνικών, όπως έντυπο υλικό, παρουσιάσεις-επιδείξεις, μαθήματα, ξεναγήσεις, ειδικές εκδηλώσεις, εκπαίδευση ξεναγών κ.λπ.

Με βάση τα παραπάνω, για το ανατολικό πάρκο κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη δύο τουλάχιστον ξεναγών, ή εξειδικευμένων παιδαγωγών, καθώς αυτοί θα καλύπτουν και τις ανάγκες του Κέντρου Υποδοχής Επισκεπτών, ενώ για το πάρκο της δυτικής πλευράς προτείνεται να υπάρχει μία σχετική θέση εργασίας.

Επιστημονική Επιμέλεια

Ο επιστημονικός επιμελητής των πάρκων κρίνεται απαραίτητος και θα πρέπει να είναι ειδικός στο γνωστικό αντικείμενο των υποδομών. Είναι υπεύθυνος για την επιστημονική γνώση που παρουσιάζεται γύρω από το γνωστικό αντικείμενο των πάρκων, για τη φροντίδα του, αλλά και για τη μετάδοση γνώσεων γύρω από αυτές. Επιπλέον, αξιολογεί τις ανάγκες των υποδομών, κάνει προτάσεις για την ικανοποιητική συντήρηση και ανάπτυξη των νεοφυτειών, αλλά και για νέες ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που μπορούν να προσφέρουν τα πάρκα, προκειμένου να εμπλουτίζουν τη γνώση και να ανανεώνουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους.

Η ύπαρξη ενός κοινού για τα δύο πάρκα επιστημονικού υπεύθυνου, ο οποίος επιπρόσθετα θα καλύπτει και τις ανάγκες των δύο Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών κρίνεται επαρκής για τη λειτουργία των υποδομών. Ο επιστημονικός υπεύθυνος των πάρκων θα ορίζεται από το Δασαρχείο Καβάλας, το οποίο φέρει και τη συνολική ευθύνη.

Άλλες απαραίτητες υπηρεσίες και θέσεις εργασίας

Απαραίτητη είναι, επίσης, η γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη των περιβαλλοντικών πάρκων. Η κύρια θέση εκτελεστικών αρμοδιοτήτων που προκύπτει είναι αυτή για την έκδοση των εισιτηρίων και το πωλητήριο. Και τις δύο αρμοδιότητες μπορεί να τις έχει ένας υπάλληλος για κάθε πάρκο. Μια δεύτερη, επίσης εκτελεστική θέση είναι αυτή της γραμματείας. Για λόγους σύμπτυξης αρμοδιοτήτων, ώστε να μην είναι απαραίτητη η πρόσληψη γραμματέα, και καθώς τα άτομα με εκτελεστικές αρμοδιότητες στην υποδοχή και το πωλητήριο θα είναι συνεχώς απασχολημένα στο πόστο τους, μπορεί ο υπεύθυνος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των ξεναγήσεων να ασκεί και τα καθήκοντα γραμματείας, δηλαδή να απαντά στα τηλέφωνα και να κλείνει τα ραντεβού επισκέψεων (ιδιαίτερα για τη δεύτερη ομάδα στόχο) και να διαχειρίζεται την αλληλογραφία που ενδεχομένως θα προκύψει. Πέραν αυτών απαιτούνται άτομα μερικής απασχόλησης για την καθαριότητα, τη συντήρηση των φυτεύσεων, τον καθαρισμό των μονοπατιών, τη φύλαξη, ασφάλεια και λειτουργία των πάρκων.

Ειδικότερα, για την έκδοση εισιτηρίων και το πωλητήριο των πάρκων απαιτούνται συνολικά 4 υπάλληλοι πλήρους απασχόλησης, δύο για κάθε υποδομή, προκειμένου τα πάρκα να λειτουργούν όλες τις ημέρες της εβδομάδας, συμπεριλαμβανομένου των αργιών. Αντίστοιχα για τη φύλαξη των υποδομών, κρίνεται αναγκαία η δημιουργία τουλάχιστον 4 θέσεων πλήρους απασχόλησης.

Το εισιτήριο των πάρκων

Η πληρωμή αντιτίμου για την είσοδο στην περιφραγμένη έκταση των πάρκων είναι σκόπιμο να υπάρχει για την οικονομική ενίσχυση της λειτουργίας των

υποδομών. Ωστόσο, το αντίτιμο των εισιτηρίων σε καμία ανάλογη υποδομή δεν δύναται να καλύπτει τα έξοδα λειτουργίας της γιατί τότε θα έπρεπε το αντίτιμο να είναι πολύ υψηλό, γεγονός που θα απέτρεπε μεγάλο μέρος του κοινού από την επίσκεψη. Έτσι, συνηθίζεται να ορίζεται μια συμβολική τιμή εισιτηρίου, η οποία συχνά καθορίζεται σε σχέση με την έκταση της υποδομής και τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και σπανιότερα, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές δυνατότητες των ομάδων στόχων.

Στα μουσεία και στις υποδομές ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού, εξάλλου, είθισται να υπάρχει μειωμένο εισιτήριο για ορισμένες ομάδες κοινού. Στο Κέντρο Πληροφόρησης Επισκεπτών της Νέας Καρυάς, για παράδειγμα, το εισιτήριο εισόδου καθορίστηκε με απόφαση του υπουργείου Γεωργίας στα 0,60 Ευρώ. Η πληρωμή του αφορά όλους τους Έλληνες και αλλοδαπούς επισκέπτες εκτός από άτομα ηλικίας κάτω των 15 ετών, μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές, μέλη ερευνητικών ομάδων που διεξάγουν έρευνα στην περιοχή, μέλη πολύτεκνων οικογενειών, ανάπηρους, καθώς και ξεναγούς που συνοδεύουν ομάδες επισκεπτών. Όμως, με την αύξηση και τη βελτίωση των υποδομών στον Νέστο, καθώς επίσης και με την αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, θα τεθούν υπό νέα διαπραγμάτευση με το αρμόδιο υπουργείο, τόσο η τιμή του εισιτηρίου του Κέντρου, όσο και οι κατηγορίες των επισκεπτών που θα το καταβάλλουν.

Ο καθορισμός του εισιτηρίου των Κέντρων Υποδοχής Επισκεπτών θα πρέπει να γίνει σε άμεση συνάρτηση με τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα. Ανάλογη διαπραγμάτευση θα πρέπει να γίνει και για τον καθορισμό εισιτηρίου εισόδου στα περιβαλλοντικά πάρκα. Ειδικότερα για το ανατολικό πάρκο, προτείνεται η ύπαρξη ενός εισιτηρίου κοινού για το Κέντρο και το Πάρκο, καθώς οι δύο υποδομές θα βρίσκονται σε άμεση αλληλεξάρτηση.

Μια ενδεικτική τιμή για το εισιτήριο εισόδου στις υποδομές είναι 5 Ευρώ για το ανατολικό πάρκο (το οποίο θα περιλαμβάνει και την είσοδο στο Κέντρο πληροφόρησης) και 3 ευρώ για το δυτικό πάρκο. Για κάποιες κατηγορίες κοινού, όπως οι προαναφερόμενες, θα πρέπει να υπάρξει ειδική πρόβλεψη για δωρεάν είσοδο ή για μειωμένο αντίτιμο. Για τις μαθητικές τάξεις, για παράδειγμα, προτείνεται είτε να εισέρχονται δωρεάν, είτε να καθοριστεί ένα ομαδικό εισιτήριο, το οποίο θα ισχύει και για τις ομαδικές επισκέψεις ενηλίκων, ώστε να ενθαρρύνεται η επίσκεψη στις δύο υποδομές.

Επιπλέον, το εισιτήριο θα μπορούσε να συνοδεύεται από τα σχετικά τρίπτυχα που θα εκδοθούν στο πλαίσιο του Έργου ή από ένα πιο εξειδικευμένο τρίπτυχο έντυπο που θα αφορά αποκλειστικά τα πάρκα, περιλαμβάνοντας πληροφορίες για τη δομή και την οργάνωσή τους, για το θεματικό τους περιεχόμενο, τις ώρες λειτουργίας, τις παρεχόμενες υπηρεσίες κ.λπ.

Η διαχείριση των εισιτηρίων καθώς και των πωλητέων ειδών θα πρέπει να αναληφθεί π.χ. από την αυτοδιοίκηση, είτε από τον φορέα που θα αναλάβει την καθημερινή λειτουργία και διαχείριση των πάρκων, για να αποφευχθούν οι περιορισμοί που τίθενται στη Δασική Υπηρεσία από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης για τα έσοδα από πωλητέα και το αντίτιμο των εισιτηρίων.

Μάρκετινγκ

Απαραίτητη προϋπόθεση για τον στρατηγικό σχεδιασμό που θα οδηγήσει σε μεθόδους μάρκετινγκ, κατά την πορεία της λειτουργίας των δύο πάρκων, είναι ο εξ' αρχής προσδιορισμός ενός «mission statement», δηλαδή ενός ορισμού των πάρκων και των σκοπών τους, τον οποίο θα γνωρίζει όλο το προσωπικό. Η σύνταξη ενός τέτοιου εγγράφου κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαία στον διευθυντή-

υπεύθυνο των υποδομών για την οργάνωση στρατηγικών διοίκησης και επικοινωνιακής πολιτικής.

Ο ορισμός αυτός θα μπορούσε να είναι ο ακόλουθος: *«Τα περιβαλλοντικά πάρκα του Νέστου θέτουν ως σκοπό να προβάλλουν τον φυσικό πλούτο και τις ιδιαιτερότητες του παραποτάμιου δάσους, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος παραδοσιακά εκμεταλλεύτηκε τους φυσικούς αυτούς πόρους για τη διαβίωσή του»*, με απώτερο στόχο τον εμπλουτισμό των γνώσεων και την ευαισθητοποίηση τόσο της τοπικής κοινωνίας όσο και του ευρύτερου κοινού, στην ανάγκη διαφύλαξης του δάσους.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο υπεύθυνος θα πρέπει να επιδιώξει καλές δημόσιες σχέσεις, για την αύξηση της επισκεψιμότητας, αλλά και για την αναζήτηση πιθανών χορηγών για την υποστήριξη κάποιων πιθανών ενεργειών των πάρκων. Για παράδειγμα, η έκδοση εποχικού πληροφοριακού υλικού ή ενός ενημερωτικού δελτίου με τα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος νέα της περιοχής, δηλαδή συνολικά η ανανέωση του εποχικού υλικού, θα μπορούσε να γίνεται με τη χορηγία κάποιου συλλόγου.

Άλλη προτεινόμενη πρακτική είναι η διανομή ερωτηματολογίων στο κοινό, η οποία θα βοηθήσει στην αξιολόγηση της προσέλευσης των ομάδων στόχων και επομένως στη βελτίωση των ασθενών σημείων που θα παρατηρούνται στα ερωτηματολόγια αυτά. Επίσης, πιθανές δραστηριότητες για την προβολή των υποδομών και τη βελτίωση της επικοινωνιακής πολιτικής τους είναι η διανομή διαφημιστικών και η διανομή φυλλαδίου σε σχολεία, σωματεία και οργανισμούς, για την προώθηση ομαδικών επισκέψεων (τα φυλλάδια αυτά προτείνεται να είναι τα ίδια τρίπτυχα που θα διανέμονται στο εκδοτήριο των εισιτηρίων), καθώς και η περιοδική διοργάνωση εκδηλώσεων (happenings) οικολογικού ενδιαφέροντος στον χώρο των υποδομών.

Τα πωλητέα είδη των πάρκων

Στο πωλητήριο των δύο πάρκων κρίνεται σκόπιμο να μη διατίθενται ακριβά είδη, καθώς ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των επισκεπτών αναμένεται να το αποτελούν ομάδες μαθητών που δεν είναι σε θέση να ξοδέψουν μεγάλα ποσά. Προτείνεται, έτσι, στο πωλητήριο να βρίσκει κανείς αναμνηστικά ή χρηστικά είδη μικρής χρηματικής αξίας, όπως μπρελόκ, μπλουζάκια, καπελάκια, υφασμάτινες τσάντες και γραφικές ύλες (μολύβια, σημειωματάρια, σβηστήρες, ημερολόγια κτλ), εικονογραφημένα με το λογότυπο των υποδομών.

Στα πωλητέα των δύο υποδομών προτείνεται, επιπλέον, η διάθεση του έντυπου και ηλεκτρονικού υλικού που θα εκδοθεί στο πλαίσιο των δράσεων ανάδειξης και προβολής του παραποτάμιου δάσους, όπως ο οικοτουριστικός οδηγός, ο οικοτουριστικός χάρτης, οι αφίσες και το CD-Rom.

Για τους τουρίστες, τέλος, θα μπορούσαν να διατίθενται και μικρά ομοιώματα παραδοσιακών αντικείμενων φτιαγμένων από ξύλο των δέντρων της περιοχής ή ακόμα και παραδοσιακά τοπικά είδη διατροφής με μεγάλη διάρκεια ζωής που μπορούν να διατηρηθούν εκτός ψυγείου και χαρακτηρίζουν την περιοχή.

Ο χειρισμός των νεοφυτειών

Η δημιουργία των δύο περιβαλλοντικών πάρκων στηρίζεται εξ ολοκλήρου στις φυτεύσεις που θα πραγματοποιηθούν, οι οποίες συνθέτουν το θεματικό περιεχόμενο των υποδομών, καθορίζουν τη φυσιογνωμία τους ως προσομοιώσεις του παραποτάμιου δάσους και υποδεικνύουν την οργάνωση και τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους. Συνεπακόλουθα ο χειρισμός των νεοφυτειών

για την επιβίωση, συντήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξή τους είναι καθοριστικής σπουδαιότητας για την ίδια την ύπαρξη των υποδομών.

Τα δένδρúλλα (φυτάρια) δεν εγκαταλείπονται στην τύχη τους μετά τη φύτευση. Μέχρις ότου η φυτεία εγκατασταθεί καλά και επιτευχθεί η συγκόμωση των δένδρυλλίων, απαιτείται η περιποίησή της. Με τον όρο «περιποίηση της νεοφυτείας» εννοούμε όλους εκείνους τους χειρισμούς που απαιτούνται για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών προς επιβίωση των δένδρυλλίων και τη δημιουργία του κατάλληλου αυξητικού περιβάλλοντος για τη γρήγορη και υγιή ανάπτυξή τους.

Κατά κανόνα η περιποίηση της νεοφυτείας περιλαμβάνει τις φροντίδες που απαιτούνται για την καταπολέμηση της ανταγωνιστικής παρεδαφιαίας βλάστησης, την άρδευση εφόσον είναι αναγκαία, την προστασία από τη βοσκή των ήμερων και άγριων ζώων, τις πυρκαγιές, τις ασθένειες κ.λ.π.

Καταπολέμηση ανταγωνιστικής βλάστησης (ζιζανίων).

Η καταπολέμηση των ζιζανίων, στην περίπτωση μας κυρίως των βάτων, αποτελεί το κυριότερο μέτρο προστασίας των νεαρών δένδρυλλίων, καθώς με αυτό επιτυγχάνεται αφενός η μείωση του ανταγωνισμού των ζιζανίων και η αποτροπή κατάπνιξης των νεαρών δένδρυλλίων και αφετέρου -με την απομάκρυνση της βλάστησης, που αποτελεί ισχυρό καταναλωτή νερού- η διατήρηση της υγρασίας του εδάφους και η δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη των δένδρυλλίων.

Η καταπολέμηση των ζιζανίων μπορεί να γίνει χειρωνακτικά, μηχανικά, ή με χημικά μέσα. Επειδή η χειρωνακτική εργασία είναι πολύ ακριβή και η χημική καταπολέμηση επικίνδυνη για τα δένδρúλλα, η καταπολέμηση, τα δύο πρώτα έτη μετά τη φύτευση και εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο, θα γίνει με μηχανικά μέσα. Η χρήση μηχανικών μέσων είναι εύκολη λόγω των μεγάλων φυτευτικών συνδέσμων. Για τη μηχανική καταπολέμηση χρησιμοποιούνται δισκόροτρα, φρέζες, δασικές σβάρνες κ.λ.π. συρόμενα από ελκυστήρες.

Άρδευση

Τα δένδρúλλα αρδεύονται, συνήθως, την πρώτη διετία ή το πολύ τριετία, έως ότου δηλαδή το ριζικό τους σύστημα αναπτυχθεί και προσαρμοσθεί στις οικολογικές συνθήκες του εδάφους της περιοχής φύτευσης. Στη συγκεκριμένη, ωστόσο, περίπτωση λόγω της υψηλής σχετικά στάθμης του υπόγειου υδροφορέα, υπό κανονικές συνθήκες, δεν απαιτείται άρδευση και συνεπώς εγκατάσταση οποιουδήποτε αρδευτικού συστήματος του οποίου το κόστος είναι αρκετά υψηλό.

Μόνο εάν τα δύο πρώτα έτη μετά τη φύτευση εμφανισθούν ακραίες συνθήκες ξηρασίας συνοδευόμενες από πτώση της υπόγειας στάθμης, θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν με άρδευση, χρησιμοποιώντας υδροφόρα οχήματα.

Βοσκή

Η βόσκηση ήμερων ή άγριων ζώων στις εκτάσεις που θα φυτευθούν για τη δημιουργία των πάρκων αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο για τα νεαρά δένδρúλλα. Ο κίνδυνος αυτός αποτρέπεται με τη ρύθμιση της βοσκής και με μια περίφραξη, η οποία προβλέπεται ούτως ή άλλως για τις δύο υποδομές.

Προστασία από πυρκαγιές

Οι πυρκαγιές είναι κάτι το ασυνήθιστο στα υγροτοπικά δάση. Στην περίπτωση όμως των φυτειών και έως ότου αποκατασταθεί η συγκόμωση, λόγω της «χορτομανίας» αυτών των εδαφών δημιουργείται μια πυκνή παρεδαφιαία βλάστηση η οποία, σε ακραίες συνθήκες ξηρασίας, αποτελεί κίνδυνο εκδήλωσης πυρκαγιάς. Ο κίνδυνος αντιμετωπίζεται με την απομάκρυνση της

υποβλάστησης, η οποία θα πραγματοποιηθεί ούτως η άλλως για την αποτροπή της καταπίεσης των δενδρυλλίων.

Ωστόσο, εκτός από την απομάκρυνση της ανταγωνιστικής υποβλάστησης πρέπει να ληφθούν πρόσθετα προληπτικά μέτρα όπως επίβλεψη των επισκεπτών και απαγόρευση του καπνίσματος, καθαρισμός της περιμέτρου του πάρκου κ.λπ.

Προστασία από ασθένειες, επιδημίες εντόμων κ.λ.π.

Για τις περιπτώσεις αυτές, συνήθως δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο.

Συμπλήρωση κενών

Ένα έτος μετά τη φύτευση ή καλύτερα το πρώτο φθινόπωρο μετά την εγκατάσταση των δενδρυλλίων, εφόσον φανεί αποτυχία των φυτεύσεων σε επιφάνεια μεγαλύτερη των 200 τ.μ. (8 δενδρύλλια σε σύνδεσμο 5x5 μέτρα ή 13 δενδρύλλια σε σύνδεσμο 4x4 μέτρα) τότε θα πρέπει να γίνει συμπλήρωση της φύτευσης με δενδρύλλια του ίδιου είδους. Εάν, ωστόσο, η αποτυχία εμφανισθεί σποραδικά και όχι σε κηλίδες, τότε δεν απαιτείται καμία συμπλήρωση γιατί τα δημιουργούμενα κενά θα καλυφθούν με την αύξηση των δενδρυλλίων.

Περιποίηση δενδρυλλίων

Συνήθως τα πρώτα έτη δεν απαιτείται καμία επέμβαση, όπως κλαδέματα κ.λπ. Το μόνο που μπορεί να χρειασθεί είναι μια περιποίηση του επικόρυφου βλαστού, εάν τα δενδρύλλια εμφανίσουν τάση δημιουργίας διχάσιου έως πολυχάσιου κορμού.

Γενικά πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι δημιουργούμε πάρκα απομίμηση του φυσικού δάσους και συνεπώς δεν ασκούμε «κηπουρική», αλλά αφήνουμε την εξέλιξη των δενδρυλλίων στη φύση.

Η συντήρηση των πάρκων

Προκειμένου τα δύο περιβαλλοντικά πάρκα να καταφέρουν μια σταθερή πορεία στον χρόνο και να αποκτήσουν οικονομική βιωσιμότητα, απαιτείται μετά την εγκατάστασή τους μια σειρά ενεργειών που αφορούν στη συντήρησή τους. Η συντήρηση μιας υποδομής είναι καθοριστικής σπουδαιότητας για την ίδια την ύπαρξή της.

Έτσι, πέρα από τις δράσεις που αφορούν τη διαχείριση των επισκεπτών και την εν γένει λειτουργία του πάρκου, οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά στο σχετικό σχέδιο διαχείρισης επισκεπτών απαιτούνται ενέργειες όπως:

- έλεγχος της κατάστασης της περίφραξης και επισκευή τυχόν ζημιών τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο, στην αρχή και το τέλος της περιόδου επισκέψεων (άνοιξη και φθινόπωρο),
- έλεγχος της κατάστασης των δρόμων και των μονοπατιών και συντήρησή τους,
- έλεγχος των πινακίδων σήμανσης και ενημέρωσης,
- έλεγχος και συντήρηση των λοιπών υποδομών και εγκαταστάσεων,
- παρακολούθηση της στάθμης του υπόγειου υδροφόρου.